

معماری اصیل شهر کابل

نوشتار: ۴ : ۱۵۱ : معتمد، حاجت الله امر
۱۳۸۸ ز

Ketabton.com

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مشخصات کتاب:

عنوان: معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

نویسنده: داکتر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

ادیتور:

دیزاین پشتی: داکتر مهندس حشمت الله ،، اتمر ،،

مطبعه: کیهان تلاش

تعداد چاپ: ۵۰

تاریخ چاپ: خزان - ۱۳۹۸

موبایل: +۹۳۷۹۹۳۷۶۹۹۸

ایمیل: atmar_hashmatullah@yahoo.com

حق چاپ و نشر محفوظ است:

کلیه حقوق اعم از باز نویسی، چاپ، تکثیر، نخسه برداری، ترجمه و فلم سازی پیگرد قانونی دارد. نقل مطلب با ذکر ماخذ به معیار های پذیرفته شده بلا مانع است.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

صفحه	مطالب
۱	پشتی اول
۲	بسم الله الرحمن الرحيم
۳	مشخصات کتاب:
۴	تصویر یاد گاری با محترم سردار علی وکیل مرادخانی
۵	فهرست
۷	مقدمه
۱۰	معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی):
۱۴	مروری بر تاریخ معماری مراد خانی:
۲۲	حفظ اصالت شهر:
۲۴	اهمیت تاریخی مرادخانی:
۲۶	بنیاد فیروز کوه:
۳۲	مرادخانی - نمادی از شهر قدیمی کابل:
۳۳	کوچه های مراد خانی:
۳۹	کوچه های مرادخانی:
۳۹	کوچه افشار:
۴۰	کوچه پنج تن:
۴۴	کوچه زیارت:
۴۵	کوچه میدانی:
۴۶	کوچه کشمش فروشی:
۴۷	کوچه عملا:
۴۸	بازار های مراد خانی:
۹۰	سهولت های مرادخانی:
۱۰۴	مساجد شریف:
۱۱۹	تکیه خانه ها در مراد خانی:
۱۲۱	مکاتب در مرادخانی:
۱۲۷	خانه های رهائشی:
۲۰۶	چرا اسم مراد خانی؟
۲۱۷	تصاویری از جریان کار در مراد خانی:

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- ۲۲۲ ..... سخن پایانی:
- ۲۲۳ ..... لیست کتاب های چاپ شده.
- ۲۲۵ ..... پشتی آخر.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مقدمه

الحمد لله رب العالمين والعاقبة للمتقين ولا عدوان إلا على الظالمين، والصلاة والسلام على خاتم النبيين، وعلى آله وأصحابه أجمعين، ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين.

وبعد:

(إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ) (وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ)

"همانا دین پسندیده نزد پروردگار دین اسلام است!"

هرکه غیر از اسلام دین دیگری انتخاب نماید، هرگز از وی پذیرفته نمی شود و او در آخرت از زیان کاران (گنهکاران) است. حمد بی پایان، سپاس بی حد (اندازه) خداوند متعال را که جهان را با تمام رازها، مملو از عجائب، زیباییها، روز را برای عبادت و کار، شب را برای استراحت تا تمام خستگیهای روز در آن رفع گردد، خلق کرد.

تا صبح صادق با ذکر الله (ج) برخیزد و برای به دست آوردن رزق حلال حرکت نماید.

سپاس گذارم تا زمین را غنی از معدنیات، آب و هوا را برای بقای انسانها، حیوانات، حشرات، نباتات آفرید، تا بخورند، بنوشند ولی اصراف نکنند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

انسان ها را اشرف مخلوقات با عقل عالی و عاطفه خاص آفرید تا در بین آفریده گان خیلی متفاوت و اشرف مخلوقات باشند. خیلی خرسندم که برای من آخرین پیامبر و دین کامل را نصیب گردانیده و صحت خوب را لطف نموده تا بتوانم از دریچه کوچک آگاهی و اندوخته های که به من اعطا فرموده، همراهی برادران مسلمانم شریک سازم.

اندک چیزی را که من به صورت درست، دقیق و بعد از مشوره با علمای دینی و اخذ اطمینان از ایشان به دست آورده، درین کتاب خیلی کوچک و ساده تحریر نموده ام، برای نسل بعدی انتقال دهند.

آنها نیز از خواندن و تکرار آن بهره (فایده) گرفته، به این راه ادامه و برای نسل بعدی، جوان بعد از ازدیاد (اضافه نمودن) مطالب دقیق به شکل صدقه جاریه شریک سازند، تا آنها حقیقت ها دینی را درک و تحت شعاع استفاده منفی از تکنالوژی جدید قرار نگرفته، گرایش به سمت فرهنگ کفر و الحاد نه نمایند.

پروردگار!

راه خود را برای ما آسان ساز، طوریکه غیر از تو نبینیم، شناسیم، ذات و هستی ما را به مقام فنا (از بین بردن، نابود ساختن) برسان، تا شائبه (تصور، فکر، خیال) ای از انانیت (تکبر، کبر، غرور) و استکبار (غرور) در وجود مان نباشد و سرایا بنده محض (خالص، پاک، صاف) و عبید (بنده) تو بوده باشیم.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

سپاس:

از همکاری فراون و همه جانبه محترم سردار علی وکیل منطقه مراد خانی، انجینر ادريس مسول امنیت منطقه، انجینران موسسه فیروز کوه و خاصتاً ریس موسسه فیروز کوه آقای نا تن سپاس گذاری نموده برای همه شان صحت و طول عمر از دربار ایزد متعال خواهانم.

نوت:

از کلیه صاحب نظران و دست اندرکارانیکه این کتاب را مطالعه می نمایند، تقاضا به عمل می آید تا نکته نظرات و پیشنهادات خود را برای بازنگری این کتاب ارسال نمایند.

Whats App: ۰۷۹۹۳۷۶۹۹۸

با عرض حرمت
داکتر مهندس حشمت الله اتمر

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی):

مراد خانی یکی از مناطق مشهور، قدیمی و در گوشه از ناحیه دوم شاروالی کابل و نزدیک به ارگ ریاست جمهوری شهر کابل یعنی پایتخت کشور موقعیت دارد.

زمانیکه تیمور شاه درانی پسر احمد شاه بابا پایتخت خود را از قندهار به کابل انتقال داد، منطقه ای را در کنار دریای کابل به یکی از فرماندهان و سران قوم قزلباش خود بنام مراد خان به قسم تحفه اعطا نمود، که وی در معماری مهارت خاص داشته و همین شخص بود که شهر احمد شاهی قندهار تحت نظارت او اعمار گردیده بود.

نقشه موقعیت مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

خانه های این منطقه به شکل گلی و پخسه یی اکثرآ در دو منزل معه تهکوی اعمارگردیده اند که در ساختمان های آن شکل کلاسیک و هنر معماری اسلامی به وضاحت مشاهده می گردد.

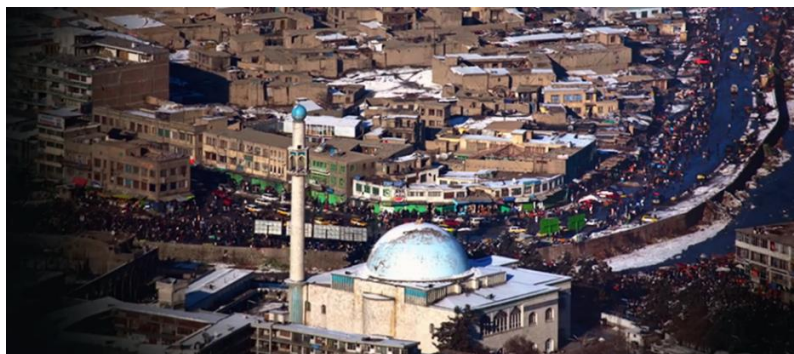
دید فضایی مرادخانی

دیوارهای آب ریخته، کاه گلی، همچنان دروازه ها و کلکین های چوبی خانه ها به خوبی تاریخی بودن این منطقه را نشان می دهد.

شالوده های ساختمان های قدیمی مرادخانی کابل بر سنگ، خشت خام، پخسه و چوب استوار گردیده است.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دید مراد خانی از سمت مسجد شریف پل خشتی

دید مراد خانی از سمت دریای کابل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دید کوچه میدانی وبازار مراد خانی از سمت دریای کابل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مروری بر تاریخ معماری مراد خانی:

مرادخانی که در حدود ۲۶۰ سال از ساخت آن میگذرد، هدیه ای از سوی تیمورشاه درانی پسر احمد شاه بابای درانی به یکی از معماران موفق آن وقت بوده است. مراد خان معمار با مهارت و توانایی بود که تیمورشاه درانی، معماری و شکوه شهر احمد شاهی قندهار را مدیون هنرهای معماری او میدانست.

زمانی که تیمورشاه درانی پایتخت افغانستان را از قندهار به کابل انتقال داد، به پاس قدردانی از زحمات او در ساخت شهر قندهار، منطقه ای در نزدیکی ارگ ریاست جمهوری افغانستان در کابل را به او بخشید که به نام مرادخانی مشهور شد.

مرادخانی به نوعی نمادی از معماری قدیمی افغانستان و در کل، نشانه از بافت قدیم شهر کابل است. قسمت زیادی از این منطقه در اثر جنگ های طولانی، فقر و بی توجهی دولت های وقت تخریب و یا هم قسمت های آن به دوایر دولتی واگذار گردیده است. بر اساس پروژه ای احیای مجدد مکان های تاریخی، تصمیم گرفته شد که خانه و تعمیر گلی سنتی، بشمول ” قصر سرای بزرگ“ بازسازی و دوباره احیا گردد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

نمای از قصر سرای بزرگ مراد خانی

بنیاد فیروزه کوه و دولت افغانستان در سال ۲۰۰۶ میلادی توافق کردند تا نماد شهر قدیمی کابل را دوباره احیا و بازسازی نمایند.

به دلیل اینکه منطقه مرادخانی خط مقدم جنگ های داخلی بعد از سقوط حکومت تیپ کمونیستی در سال ۱۳۷۱ بود، ویران شده و به انباری از زباله ها تبدیل گردیده بود.

تصمیم دولت های وقت به تخریب مرادخانی و ایجاد ساختمان های مدرن در این منطقه نیز باعث شده بود که مرادخانی کاملاً فراموش گردد، حتی بعضی از آثار تاریخی چوبی و منحصر به افراد آن یعنی شخصی نیز به یغما رفته بود.

در زمستان های سرد کابل، این آثار گرانبها چوب سوخت بخاری های چوبی بعضی از شهروندان کابل می شد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از بازسازی ساحه مرادخانی توسط مرکز فرهنگی فیروز کوه

این محل بعد از جنگ ها تا سال ۲۰۰۶ میلادی به صورت متروکه باقی مانده بود و ساکنان آن در دیار مهاجرت به سر میبردند.

کوچه ها پر از زباله ها شده بود، سیستم آب، برق و فاضلاب کاملاً از بین رفته و تسهیلاتی برای زندگی در این محل وجود نداشت.

تیم بازسازی مرادخانی از این محل بیشتر از ۲۵ هزار متر مکعب زباله را جمع آوری نموده و توسط کراچی های دستی از منطقه انتقال دادند.

برخی از ساختمان هایی که قرار بود جای گزین مرادخانی شوند، نیز حدود ۴۵ الی ۵۰ سال قبل ساخته شده بودند، ولی خوشبختانه جنگ های داخلی این طرح را به تعویق انداخت.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس از پیروسه بازسازی خانه های مرادخانگی

اکنون کوچه ها سنگ فرش شده، سیستم آب، برق احیا شده و سیستم فاضلاب آن نیز بازسازی شده است. در این محل مکتب و کلینک هم ساخته شده، پاک کاری و مراقبت از این محل نیز به صورت مداوم ادامه دارد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

نمای از کوچه مکتب متوسطه مراد خانی که توسط فیروز کوه باز سازی شده است

مرادخانی کابل در چندین نهاد بین المللی که در بخش آثار فرهنگی و باستانی کار می کند، نیز به ثبت رسیده است. این منطقه در بنیاد آثار باستانی جهان (World Monument Found) به نام مرادخانی (Murad Khani) ثبت شده است. همچنان در سازمان حفظ میراث های فرهنگی آسیایی "یونسکو" نیز از تمام منطقه تاریخی مرادخانی، تنها ساختمانی که اکنون دفتر نهاد فیروز کوه در آن موقعیت دارد به عنوان اثر تاریخی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

باستانی و به عنوان سرای بزرگ (Great Sarai) به ثبت رسیده است.

با این وجود تمام خانه های این محل که شامل بیش از ۱۱۲ حویلی یا خانه بوده که از این جمله ۶۴ ساختمان آن، در وزارت اطلاعات و فرهنگ افغانستان به عنوان آثار فرهنگی افغانستان ثبت شده است.

عکس از سایه بان یا نشست گاه در مراد خانی

مراد خانی فعلاً دارای ۱۱۲ خانه حویلی دار یک، دو منزله ، سراچه دار و تهکوی دار بوده که در آن بیشتر از ۲۵۰۰ نفر بودوباش دارند، در ابتدا تمام باشندگان آن مردمان بومی این منطقه قزلباش ولی به تدریج مخصوصاً بعد از جنگ های داخلی مانند سایر مردم کابل مهاجر شدند، فعلاً تعدادی زیاد مردمان اصلی منطقه باز گشت نه نموده و خانه های خویش را به کرایه داده اند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از ارسی های خانه های قدیم مراد خانی

عکس از ارسی های خانه های قدیم مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از ارسی های خانه های قدیم مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

حفظ اصالت شهر:

در بازسازی مرادخانی تلاش شده است تا از موادی استفاده شود که در ساخت ساختمان های اولیه مرادخانی استفاده شده بود. سنگ، چوب، گل و گاه مواد اصلی برای بازسازی مرادخانی بوده است.

آقای احمدزی می گوید:

در کنار آن تلاش شده که به مردم محل و سایر علاقه مندان نیز در زمینه بازسازی آثار تاریخی آموزش های لازم داده شود.

در فیروز کوه، به رشته هایی مانند سرامیک سازی، حکاکی روی چوب، زرگری و خطاطی توجه شده تا این هنرها دوباره در افغانستان جان بگیرد. به گفته او سالانه حدود ۴۰ نفر از این چهار رشته فارغ شده و زمینه کار نیز برای آنان فراهم می شود.

عکس بازسازی یکی از خانه های مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

براساس گزارش ها برای بازسازی مرادخانی کابل، ۲۵ میلیون دالر هزینه شده، ولی آقای احمدزی درباره رقم دقیق بودجه بازسازی آن، اظهار بی اطلاعی می کند.

به گفته او، در ابتدا در این منطقه تاریخی کابل، ۷۰ درصد باشندگان آن را قزلباش ها تشکیل می دادند، اما اکنون در حدود ۳۰ درصد ساکنان آن قزلباش هستند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

اهمیت تاریخی مرادخانی:

مراد خانی کابل محلی است که در روز ۲۸ اسد سال ۱۲۹۸ خورشیدی، شاه امان الله خان، شاه جوان و ملی گرای افغانستان در میان شور و هیجان مردم در میدان مراد خانی کابل، استقلال افغانستان را از امپراطوری وقت بریتانیا اعلام کرد.

در کنار آن زمانی مراد خانی محل استقرار بسیاری از نهادهای حکومتی، انبارهای ذخیره مواد غذایی، مراکز بازرگانی، بازار زرگرها، مس گرها، قالی (قالین) فروشان و بسیاری از مشاغل دیگر بوده است.

عکس بازسازی یکی از خانه های مراد خانی

شهرت مرادخانی تنها به تاریخی بودنش محدود نیست.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

به گفته هدایت الله احمدزی مسوول بازسازی و مهندسی نهاد فیروزکوه، اولین مدرسه جدید افغانستان، حدود ۱۱۲ سال قبل در ساختمان های گلی مرادخانی تاسیس شد.

پس از آن، این محل تبدیل به یک مکان فرهنگی شد؛ جای که محمود طرزی، پدر مطبوعات افغانستان برای نخستین بار، چاپ نامه های رسمی و هم چنان چاپ پول را در این محل آغاز کرد. با این وجود، مسوولان بنیاد فیروز کوه تصمیم دارند که این مکان تاریخی را در سازمان یونسکو، نیز ثبت نمایند. آنان می گویند:

در حال حاضر نیز روی بازسازی و حفظ این منطقه تاریخی کار می کنند و تلاش دارند که تمام نقاط این محل قدیمی کابل به شمول مغازه های اطرافش را، به شکل ابتدایی و حفظ اصالت تاریخی آن، معماری و بازسازی کنند.

عکس از قسمت بازار مراد خانی بعد از باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

بنیاد فیروز کوه:

بنیاد فیروز کوه در سال ۲۰۰۶ بنا بر درخواست چارلس جورج شهزاده بریتانیا، حامد کرزی رئیس جمهوری پیشین افغانستان و روری استیوارت، نویسنده و دیپلمات اسکاتلندی به منظور ایجاد اشتغال و آموزش مهارت و حفظ و نگهداری مناطق تاریخی به منظور تقویت حس هویت ملی مردم افغانستان تاسیس شد.

این بنیاد به نام ” فیروزکوه“ مرکز ولایت غور که زمانی پایتخت مشهور افغانستان قدیم بود، نام گذاری گردید.

در این نهاد هم چنین، انستیتوت ملی آثار هنری و معماری افغانی نیز ایجاد شد که سالانه، ۲۰۰ مرد و زن در آن در بخش های نجاری، کلالی، خطاطی، نقاشی، میناتور، ساخت زیورات و قطع سنگ های قیمتی آموزش می بینند.

این انستیتوت بخاطر تربیت نسل جدید صنعت گران مرد و زن در چهار رشته، به داوطلبان در یک دوره ۳ ساله آموزش می دهد.

عکس داخلی در سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

در حال حاضر تعدادی از فارغان این دوره ها در داخل دفتر بنیاد فیروز کوه دارای کارگاهی هستند، تا آموخته های شان را به بازار ارائه کنند.

آموزگاران تا به حال و در مجموع به ارزش بیش از ۲،۵ میلیون دالر امریکایی تولیدات صنعتی افغانی را به فروش رسانده اند.

بنیاد فیروز کوه یک سازمان بین المللی غیرانتفاعی است که مرکز آن در کابل قرار و روی حفظ تاریخی صنایع معماری و سنتی افغانی تمرکز دارد، این بنیاد، جایزه سال ۲۰۱۳ میلادی حفظ میراث های فرهنگی آسیایی یونسکو را بخاطر بازسازی "سرای بزرگ" کابل بدست آورده است.

عکس داخلی از سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

مثل همه مکان های تاریخی وقتی وارد مرادخانی در نزدیکی ارگ ریاست جمهوری افغانستان شوید، از در (دروازه) و دیوارش تاریخی بودن و قدیمی بودن را می توان احساس کرد. از دیوارهای کاه گلی، در (دروازه) و کلکین (پنجره) های چوبی بوی نم در فضای این محل پیچیده است.

بناهای این مکان تاریخی، همه از گل و چوب است. براساس تحقیقات بنیاد فیروز کوه، معماری مراد خانی ریشه در شکل های شهرهای اسلامی دارد که از اسپانیا تا هند مشاهده می شود. خیابان ها و کوچه های آن درهای محکم دارد که در زیر دیدبان ها و طاق ها قرار دارند.

درهای کوتاه و خیابان های سرپوشیده در این محل نشان دهنده نوع سیستم دفاعی منحصر به فرد این محل است.

در حالی که در سایر شهرهای اسلامی درها به گونه ای است که دو شتر باردار همزمان و یک اسب سوار بدون اینکه از اسبش پایین شود، می تواند وارد این شهرها شود، ولی در مراد خانی کابل متفاوت است.

خانه های به هم پیوسته و کوچه های کم عرض با سقف های چوبی کوتاه که فقط افراد پیاده از آن می توانند عبور کنند، نشان دهنده اعمال سیستم امنیتی شدید در زمان های قدیم در این محل بوده است.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس از سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مرادخانی - نمادی از شهر قدیمی کابل:

مرادخانی نمادی از معماری قدیمی افغانستان، و در کل نماینده بافت قدیم شهر کابل است.

بنیاد فیروزه کوه و دولت افغانستان در سال ۲۰۰۶ توافق کردند تا نماد شهر قدیمی کابل را دوباره بازسازی کنند.

به گفته هدایت‌الله احمدزی، مسئول بخش مهندسی بنیاد فیروزکوه و رئیس دفتر مرادخانی این بنیاد، به دلیل اینکه منطقه مرادخانی خط مقدم جنگ‌های داخلی بعد از سقوط حکومت کمونیستی در سال ۱۳۷۱ بوده، ویران و این محل تاریخی نیز به انبار از زباله تبدیل شده بود.

او می‌گوید تصمیم دولت‌های وقت به تخریب مرادخانی و ایجاد ساختمان‌های مدرن در این منطقه نیز باعث شده بود که مرادخانی کاملاً به فراموشی سپرده شود، حتی بعضی از چوب‌کاری‌های تاریخی و منحصر به فرد آن نیز به یغما رفته بود.

در زمستانهای سرد کابل این آثار گرانبها چوب سوخت بخاری‌های چوبی شهروندان کابل شده بود.

این محل بعد از جنگ‌ها تا سال ۲۰۰۶ متروکه ماند و ساکنان آن مهاجر شدند.

به گفته آقای احمدزی کوچه‌ها مملو از زباله شده و سیستم آب، برق و فاضلاب کاملاً از بین رفته بود.

هیچ تسهیلاتی برای زندگی در این محل وجود نداشت.

آقای احمدزی می‌گوید:

تیم بازسازی مرادخانی از این محل ۳۳ هزار مترمکعب زباله را بیرون کشیدند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه های مراد خانی:

کوچه های مراد خانی دارای عرض های مختلف بوده و در یک مسیر مستقیم نمی باشند این کوچه ها دارای کج گردی ها بوده که مردم محل آنرا بنام دیو دیوک یاد مینمودند. عرض کوچه ها از ۱۴۰ سانتی متر شروع قسماً ۱۹۰ سانتی متر و بعضاً ۲۱۰ سانتی متر نیز میباشد.

قسماً دیده میشود که شروع یک کوچه بسیار کوچک یعنی کم عرض و بعداً عریض میشود و یا هم عکس آن که در ابتدا بزرگ و بعداً کم عرض ولی همه بخاطر ایجاد و کنترل منطقه از تهاجم بیگانگان ساخته شده است.

همچنان برای همین منظور در ابتدا و یا هم نقاط بسیار مهم امنیتی و یا لزوم دید مالک آن بالا خانه که بعضاً مردم محل آنرا بنام سراچه و یا مهمانخانه نیز یاد مینمایند، ساخته شده است و این همه برای منظور دفاعی دیزاین و ساخته می شد.

ارتفاع هر یک از سراچه ها متفاوت است، ولی بعضی از آنها ۱۷۰ سانتی متر الی ۲۱۰ سانتی متر از فرش زمین موجوده الی قسمت پایانی ساختمان یا زیر پوشش سراچه یا بالا خانه ارتفاع دارد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از سراچه یا بالاخانه

این ساختمان ها بالای دیوار های کوچه که یکی آن بالای دیوار احاطه خود مالک و دیگری آن بالای احاطه همسایه مقابل طوری قرار می گیرند که وزن اصلی بالای استناد ها یا پایه های که به روی تهداب در سمت کوچه اعمار گردیده، قرار می گیرند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از پایه های استنادی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دروازه های ادخالی بعضی از خانه ها از زیر سراچه می باشد، این راه رو های سراچه، دارای دیوار های کناری مزین شده با تاقچه (طاقچه) ها می باشد که در داخل دیوار ها فرو رفته است.

عکس تاقچه های مزین شده دیوار زیر سراچه

ارتفاع این تاقچه ها ۱۲۵ سانتی متر، عرض آن ۸۵ سانتی متر و عمق طاق ۲۰ سانتی متر است.
دیوار ها دارای تهداب های سنگ کاری بوده و به دو قسمت غرقه و کرسی تقسیم می شود.

عمق غرقه اکثراً ۸۰ سانتی متر بوده ولی کرسی دیوار های سراچه دارای ارتفاع ۱۵۰ سانتی متر میباشد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

وزن سراج‌ها در یک سمت سوی همسایه‌ها بالای دیوار همسایه‌ها نه بلکه بالای دیوار استنادی جدید بالای سنگ کاری طوری محاسبه می‌شد که یک چوب چهار تراش یا چهار پهلو را بالای سنگ کاری که به نام زیر تیر یاد می‌شد می‌گذاشتند، بعداً بالای همان زیر تیر ستون‌های چوبی را عموداً محکم می‌کردند، بعداً بالای آنها سر تیر را گذاشته دستک بندی و مراحل پوشش بام را به دقت طی مراحل می‌کردند.

چوب‌های دستک پوشش هیچ نوع اتکا یا وزن بالای دیوار احاطه همسایه وارد نمی‌نمود، این کار در سه حالت صورت می‌گرفت:

۱- در صورتیکه دیوار همسایه توانایی برداشت وزن محاسبه شده را نداشت.

۲- در صورت که همسایه نمی‌خواست دیوار احاطه اش شریکی باشد.

۳- در صورتیکه همسایه نمی‌خواست تا همسایه اش اینگونه سراج‌ها اعمار نماید.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس دیوار سراچه جانب همسایه با زیر تیر و ستون های چوبی

عکس دیوار سراچه جانب همسایه با سر تیر و ستون های چوبی (قسمت پوشش)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه های مرادخانی:

این منطقه را میتوان شهرک کوچک خطاب نمود، زیرا این منطقه دارای شش کوچه بوده که ذیلاً از آن نام برده میشود:

کوچه افشار:

یکی از کوچه های مشهور مرادخانی بوده که در آن مردمان بومی و بازماندگان سپاه نادر افشار زندگی می نمودند.

عکس از کوچه افشار

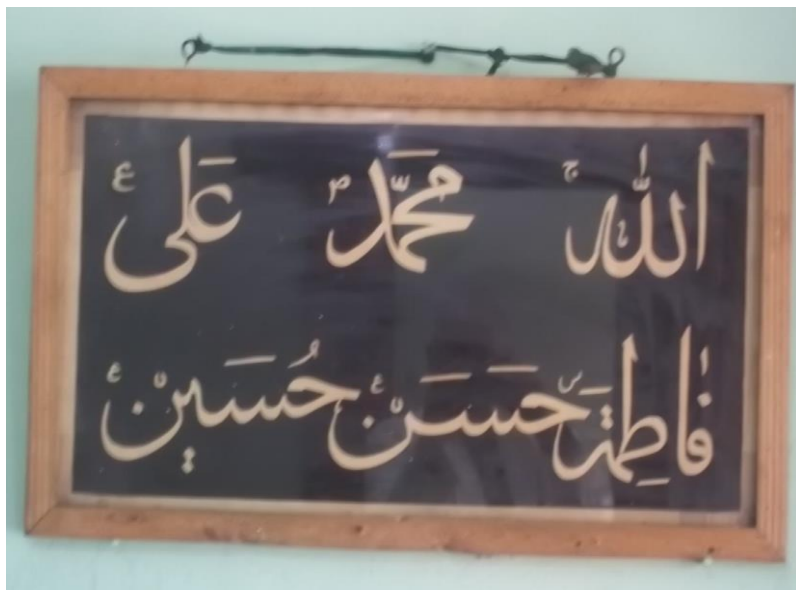
معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه پنج تن:

اسم کوچه متذکره از نام های حضرت محمد (ص)، حضرت علی (رض)، فاطمه الزهرا، حضرت امام حسن و حضرت امام حسین است، که بنام کوچه پنج تن مشهور است.

درین کوچه زیارت نیز وجود دارد که بنام زیارت پنج تن یاد شده و روزانه ده ها نفر از آن دیدن می نمایند

عکس از لوحه زیارت گاه پنج تن مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از ادخال زیارت گاه پنج تن مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از کلکین های زیارت گاه پنج تن مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از داخل زیارت گاه پنج تن مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه زیارت:

درین کوچه زیارت بسیار سابقه و مشهور وجود دارد که به نام زیارت حضرت ابوالفضل العباس نامیده شده و روزانه ده ها تن بخاطر دعا و بازدید از آن دیدن می نمایند، زیرا این کوچه به این اسم مشهور است.

عکس از ادخال زیارت حضرت ابوالفضل العباس مراد خانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه میدانی:

کوچه بسیار جالب که با آغاز مسجد شریف بسیار قدیمی،
بالاخانه (سراچه) قشنگ و تاریخی شروع می گردد.

عکس از کوچه میدانی

عکس از کوچه میدانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه کشمش فروشی:

یکی از کوچه های مشهور مراد خانی به شمار رفته که در آن کشمش به فروش می رسیده، کشمش از ولسوالی های مختلف کابل نخست به اینجا انتقال و بعداً به تمام نقاط شهر کابل و ولایات دیگر افغانستان منتقل می شد.

عکس از کوچه کشمش فروشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کوچه عملا:

درین کوچه اشخاص ارتباطی شاهان و بعداً ریس جمهوران مانند نویسندگان مشهور، مشوره دهنده گان و اشخاص علم و فن معماری، هنر و ساختمان در آن بودوباش داشتند که در وقت ضرورت با ایشان به سهولت و مستقیم تماس گرفته می شد.

عکس از کوچه عملا

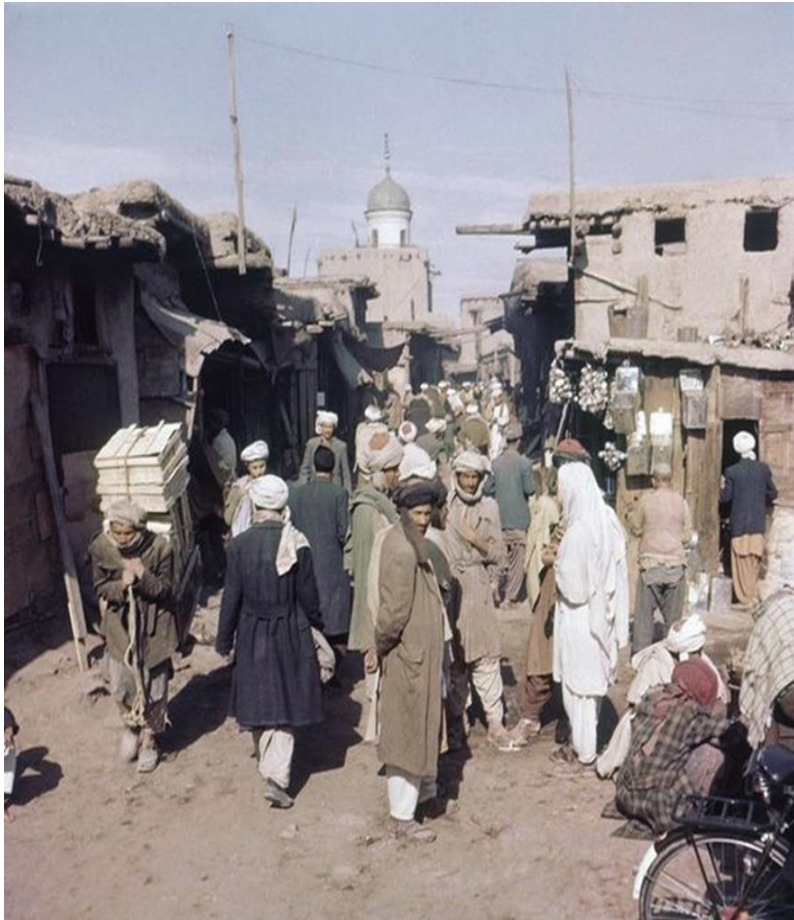
معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

بازار های مراد خانی:

مراد خانی دارای سه بازار مشهور بود که به نام های ذیل یاد میشود.

۱- بازار کوچه زیارت – (بازار مرادخانی و امتداد کنار سرک قیر)

عکس از بازار قدیمی کوچه زیارت

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس جدید از بازار فعلی کوچه زیارت

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

عکس از بازار فعلی کوچه زیارت، بیرون کوچه وبه امتداد سرک فیر، کنار (لب) دریای کابل

عکس قسمت از بازار به امتداد سرک فیر کنار (لب) دریای کابل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس قسمتی از بازار به امتداد سرک قیر وکنار (لب) دریای کابل

عکس قسمتی از بازار به امتداد سرک قیر (لب دریای کابل)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

۲- بازار جاده نادر پشتون:

این بازار قبلاً مربوط به مراد خانی بوده و هیچ نوع ساختمان های کانکریتی در امتداد ساحه مراد خانی وجود نداشت، مگر نظر به گذشت زمان و بی توجهی حکومت وقت آهسته، آهسته به ساختمان های کانکریتی مبدل و هم یک قسمت آن برای دواير دولتی و سینما توزیع گردیده است.

فعلاً جاده شروع از چوک پشتونستان (فواره آب) الی پل خشتی هردو مسیر جاده از تعمیرات ابتدایی چوب پوش به تعمیرات کانکریتی مبدل گردیده است.

عکس قدیمی از جاده نادر پشتون

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

عکس قدیمی از جاده نادر پشتون

عکس جدید از جاده نادر پشتون

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

عکس جدید از جاده نادر پشتون (وقت آتش سوزی داخل مارکیت ۱۳۹۸)

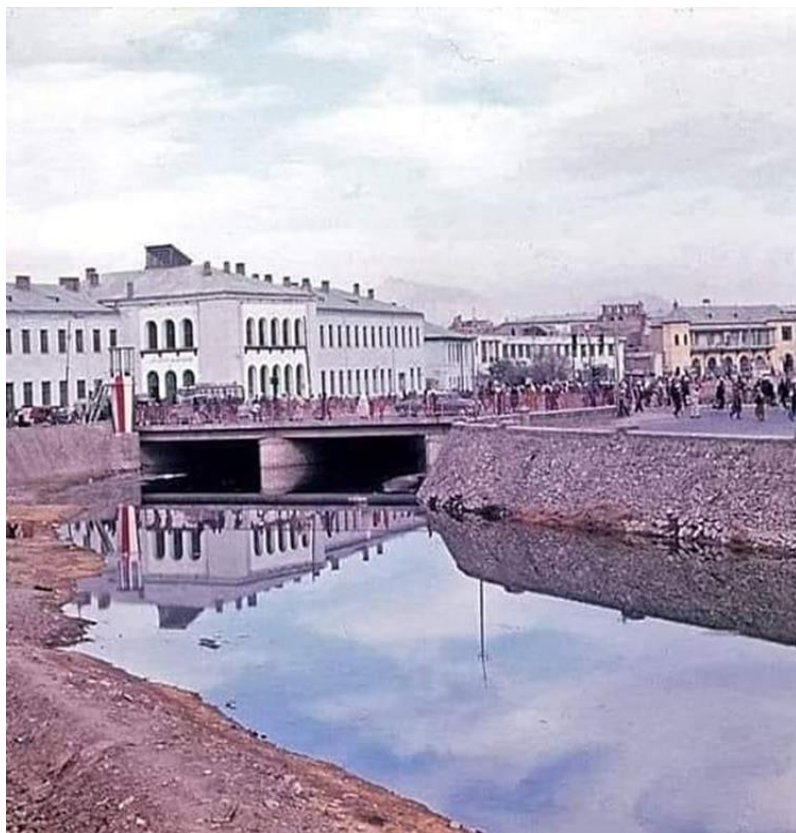
عکس جدید از جاده نادر پشتون (صبح وقت با هوای ابری از سمت فواره آب)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

۳- بازار خیابان

این بازار از پل، باغ عمومی شروع و به پل خشتی وصل میگردید، ولی در اثر بی توجهی دولت های قبلی و تعدیل ساحات مراد خانی درین جاده به دوایر دولتی و اعمار تعمیرات کانکریتی از مراد خانی جبراً مجزا شده که این بازار فعلاً به نام بازار فروشگاه یا ترکاری فروشی فروشگاه مشهور شده است.

عکس قدیمی از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل (سمت شفاخانه)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس قدیمی از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل (سمت شفاخانه)

عکس جدید از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل (سمت شفاخانه)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

عکس جدید از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل (سمت شفاخانه)

عکس جدید از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل (سمت شفاخانه)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس جدید از جاده خیابان از سمت جاده نادر پشتون و به امتداد دریای کابل
(سمت شفاخانه)

عکس قدیمی از پل خشتی که با لای دریای کابل اعمار گردیده بود

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس جدید از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل

عکس جدید از جاده خیابان و به امتداد دریای کابل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

عکس از بازار خیابان امتداد سرک قبر لب دریای کابل (فروشگاه)

عکس قدیمی از پل یک پیسه گی بالای دریای کابل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس جدید از پل یک پیسه گی بالای دریای کابل

در بازار های مراد خانی و کوچه زیارت دکان های قدیمی شامل:
- دکانهای آهنگری، دسته سازی (دسته بیل، زنبیل، کلند، داس، چکش
و دیگر اسباب کنندکاری و زراعتی)

عکس داخلی از دکان موجوده آهنگری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس داخلی از دکان موجوده آهنگری

عکس خارجی از دکان موجوده آهنگری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از دکان موجوده آهنگری

عکس داخلی از دکان موجوده دسته سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از دکان موجوده دسته سازی

- دکانهای وسایل رابری که از تایر های کهنه و مستعمل ساخته میشود، مانند: دولچه (دلچه) های چاه آب، دلچه ها برای انتقال مواد ساختمانی، ریسمان های رابری، جولی های (پالان) مرکب، آبخور حیوانات، مانند: اسپ، مرکب، شتر، گاو، گوسفند، چوکی رابری، میز رابری، چپلی رابری، واشل های رابری مختلف)

عکس از دلچه های چاه آب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از دلچه های چاه آب

عکس از دلچه های چاه آب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از جریان آماده ساختن آبخور حیوانات

عکس از جریان آماده ساختن آبخور حیوانات

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از جریان فروش آبخور حیوانات

عکس از جریان آماده ساختن آبخور حیوانات

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از آبخور حیوانات برای فروش

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس ریسمان های رابری، برای استفاده مختلف

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از میز رابری، برای استفاده مختلف

عکس از واشل سازی رابری برای استفاده مختلف

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس از واشل سازی رابری برای استفاده مختلف

عکس از واشل سازی رابری برای استفاده مختلف

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از واشل سازی رابری برای استفاده مختلف

عکس از چوکی سازی رابری برای استفاده مختلف

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از چوکی سازی رابری برای استفاده مختلف

عکس خارجی از دوکان های اسباب رابری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از دکان های وسایل رابری و پلاستیک فروشی

زرگری:

عکس داخلی یکی از دکان های زرگری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

انگشتر فروشی:

عکس داخلی یکی از دکان های انگشتر فروشی

عکس خارجی یکی از دکان های انگشتر فروشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

کارگاه حکاکی و کندنکاری:

عکس داخلی یکی از کارگاه کندنکاری

عکس داخلی یکی از کارگاه کندنکاری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی یکی از کارگاه کندنکاری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی یکی از کارگاه کندنکاری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس داخلی یکی از کارگاه کندنکاری

خوراکه فروشی:

عکس خارجی یکی از دکانهای خوراکه فروشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

دستمال فروشی:

عکس خارجی یکی از دکان های دستمال فروشی

لوازم و اسباب خانه:

عکس خارجی یکی از دکانهای لوازم و اسباب خانه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی یکی از دکانهای لوازم و اسباب خانه

خورده فروشی:

عکس خارجی یکی از دکانهای خورده فروشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس خارجی از دکانهای لوازم و اسباب خانه

رنگفروشی:

عکس خارجی یکی از دکانهای رنگفروشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

مواد ساختمانی:

عکس خارجی یکی از دکانهای مواد ساختمانی

عکس خارجی یکی از دکانهای مواد ساختمانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکاسی و فوتوکاپی:

عکس خارجی یکی از دکانهای عکاسی

عکس خارجی یکی از دکانهای عکاسی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

پله بریان:

عکس خارجی یکی از دکان پله فروشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

خریطة های پلاستیک فروشی:

عکس خارجی یکی از دکان خریطه های پلاستیک فروشی

قصابی:

عکس خارجی از دکان های قصابی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عطاری و طبابت یونانی:

عکس خارجی از دکان عطاری و طبابت یونانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

انتیک فروشی:

عکس خارجی قدیمی از دکان انتیک فروشی

مواد غذایی:

عکس خارجی قدیمی از دکان مواد غذایی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

عکس خارجی جدید از دکان مواد غذایی

زیورات فروشی و ترمیم زیورات:

عکس خارجی از دکان های زیورات فروشی و ترمیم زیورات

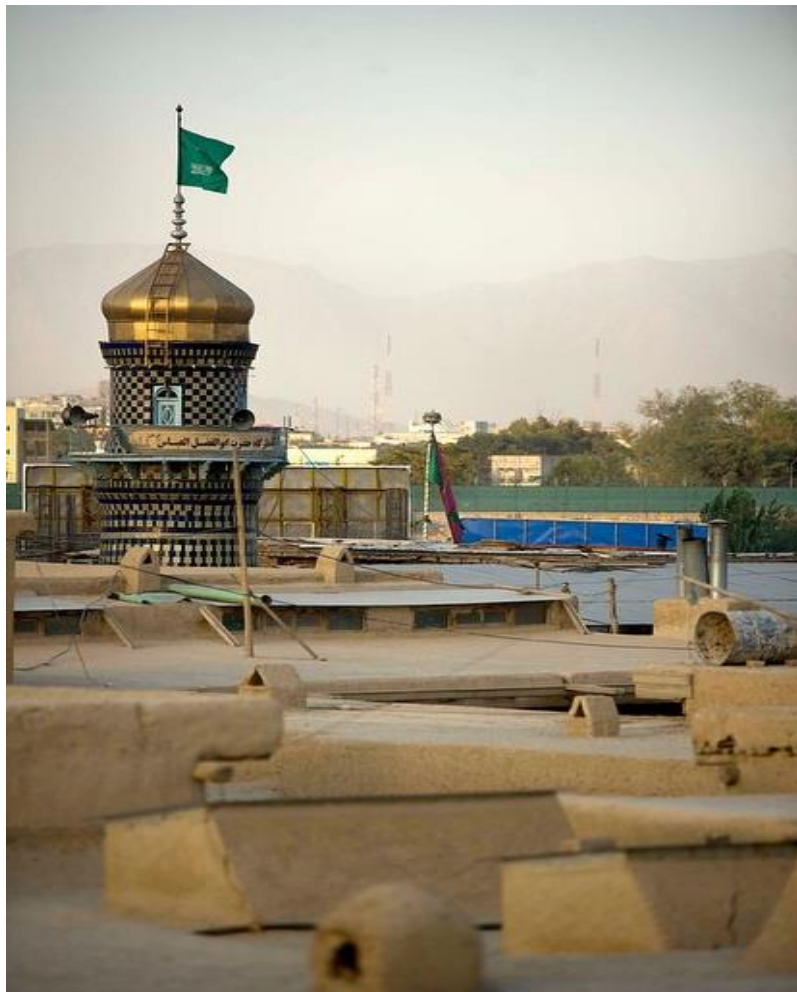
معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

سهولت های مرادخانی:

مراد خانی دارای سهولت های شهری چون:

- زیارت ابولفضل العباس

عکس خارجی از زیارت ابولفضل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- نانوائی

عکس خارجی از نانوائی

- کاروان سرای

عکس خارجی از کاروان سرای

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- مکتب متوسطه مراد خانی

عکس خارجی از کوچه مکتب

عکس خارجی از صحن مکتب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس داخلی از صنف مکتب

عکس داخلی از صنف مکتب

عکس داخلی از صحن مکتب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- کلینیک صحی فیروز کوه

عکس خارجی از کلینیک صحی فیروز کوه

عکس داخلی از کلینیک صحی فیروز کوه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- دو باب دواخانه

عکس خارجی از دواخانه

- دستگاه های تولیدی کوچک

عکس داخلی از دستگاه های تولیدی کوچک

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی از دستگاه های تولیدی کوچک

عکس داخلی از دستگاه های تولیدی کوچک

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- ترمیم بوت

عکس از ساحه باز بوت دوزی

- حمام قدیمی مردانه مرادخانی

عکس از حمام قدیمی مردانه مرادخانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از حمام قدیمی مردانه مرادانه مرادخانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی از حمام قدیمی مردانه مرادخانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی از حمام قدیمی مردانه مرادخانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از سقف حمام قدیمی مردانه مرادخانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی از حمام قدیمی مردانه مرادخانی (قسمت لباس تبدیلی)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی از حمام قدیمی مردانه مرادخانی (قسمت ادخال حمام عمومی)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مساجد شریف :

- مسجد جامع بی بی زینب

عکس خارجی از مسجد بی بی زینب

عکس خارجی از مسجد بی بی زینب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

عکس خارجی از مسجد بی بی زینب (در روز عاشورا)

عکس خارجی از مسجد بی بی زینب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- مسجد جامع میدانی

عکس خارجی از دروازه مسجد جامع میدانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از مسجد جامع میدان

عکس داخلی از مسجد جامع میدان

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانۍ)

.....

عکس خارجی از کلکین مسجد جامع میدانی

- مسجد جامع زیارت ابولفضل العباس

عکس خارجی از مسجد جامع زیارت ابولفضل العباس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

عکس خارجی از مناره مسجد جامع زیارت ابولفضل العباس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- چایخانه ها دو باب

عکس خارجی از چایخانه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از چایخانه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- رستوران کابل قدیم (مهمانخانه مسافر خانه ورستوران)

عکس خارجی از رستوران کابل قدیم (مهمانخانه مسافر خانه ورستوران)

عکس خارجی از رستوران کابل قدیم (مهمانخانه مسافر خانه ورستوران)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- کله پزی های بسیار مشهور، جمله پنج باب

عکس خارجی از کله پزی نجیب

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از کله پزی حمید

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- سلمانی دو باب

عکس خارجی از سلمانی

- سقاوه دو باب

عکس خارجی از سقاوه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانې)

.....

- نانوایی سه باب

عکس خارجی از نانوایی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- ولدنگ کاری

عکس داخلی از دکان ولدنگ کاری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- چته های سابقه دو باب

عکس خارجی از چته های سابقه (باز سازی شده)

عکس خارجی از چته های سابقه (باز سازی شده)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از چته های سابقه (باز سازی شده)

تکیه خانه ها در مراد خانی:

در مراد خانی ۹ باب تکیه خانه ها وجود دارد که بنام:
حاجی محسن، علی جان، کوچه عملا، یعقوب، شاه قل، محمود، سید
اکبر، محب، نبی جان میباشد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خارجی از تکیه خانه حاجی حسن شاقل

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مکاتب در مرادخانی:

علاوه بر مکتب عمومی، مکاتب خصوصی حرفوی شامل :

- مکتب زرگری

درین مکتب شاگردان در بخش تولید ، ترمیم زیورات با در نظر داشت نقشه و شکل تربیه میشوند، تا بتوانند در آینده با ستندرد، سازی تقاضای بازار و عرضه مواد با کیفیت آشنا شوند.

عکس داخلی از صنف زرگری

عکس داخلی از صنف زرگری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- مکتب خطاطی و میناتوری

یکی از مکتب های مهم جامعه کنونی بوده که شاگردان می توانند در پهلوی فن خطاطی، رسامی و میناتوری، شیوه آمیزش رنگها و تهیه آنرا از مواد محلی نیز یاد بگیرند.

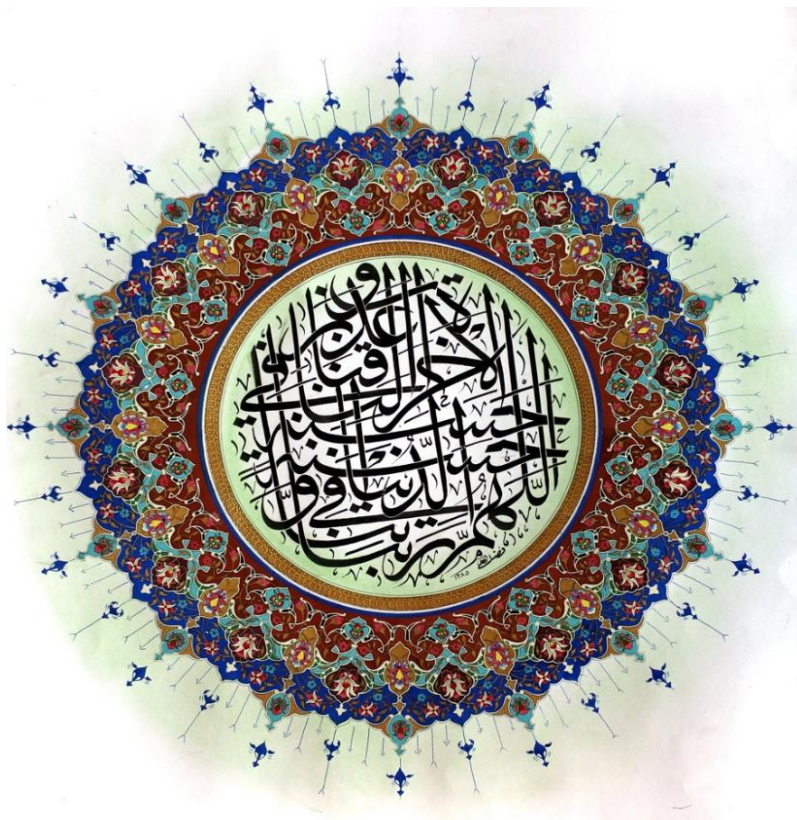
عکس داخلی از صنف خطاطی و میناتوری

عکس داخلی از صنف خطاطی و میناتوری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس خطاطی و میناتوری

عکس از مواد خطاطی و میناتوری

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

- مکتب ظروف گلی

درین مکتب شاگردان با شیوه های جدید تولید مواد ضرورت تهیه ظروف آشنایی کامل بدست می آورند و در آینده میتوانند خود دارای شاپ های تولیدی باشند.

عکس از صنف کلالی

عکس از صنف کلالی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از کار کلائی

عکس از کار کلائی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

در ساحه مرادخانی مکتب خیاطی نیز وجود داشته و شاگردان موفق و منمّر برای جامعه افغانی تقدیم می نمایند. ساحه مراد خانی به یک شهرک کوچک مبدل گردیده ، این شهرک دارای سیستم آبرسانی مرکزی بوده که تا فعلاً فعال نگردیده یعنی آب در آن جریان ندارد. مرادخانی دارای کانالیزاسیون ساده میباشد که تقریباً در وسط کوچه ها در بین جویچه ها جریان داشته که همه آنها سر پوشیده بوده که در اخیر به دریای کابل وصل گردیده است.

عکس سر پوش کانالیزاسیون

نقش اساسی را در احیای مجدد مرادخانی موسسه بنام **فیرو کوه** دارد که همواره کوشیده تا مرادخانی را از تهاجم کانکریت

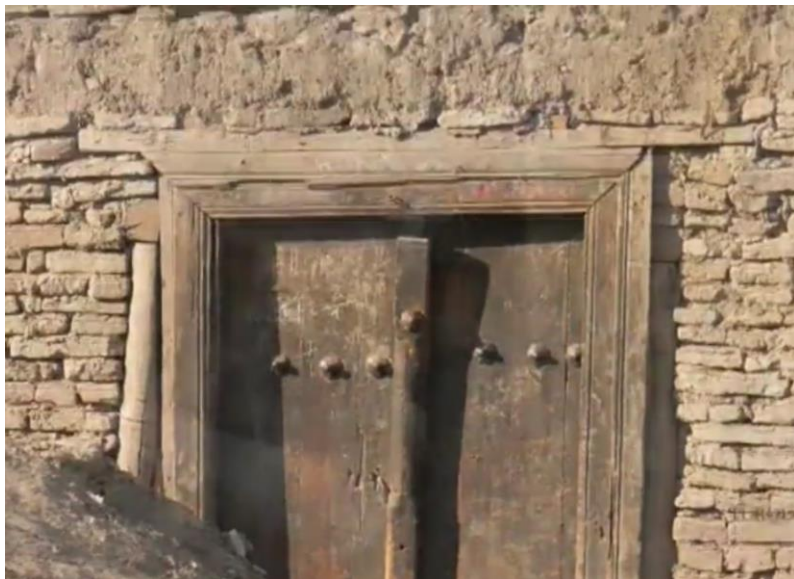
معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

نگهدارند ولی با آنهم یک باب مسجد شریف سه منزله در قسمت شمال شرق آن اعمار گردیده که مانع دید مرادخانی از سمت پل محمود خان میگردد.

خانه های رهایشی:

اکثر آ ساختمان های رهایشی در مراد خانی بدون دکانها دو منزله تهکوی دار بوده که در آنوقت از تهکوی به صفت تحویلخانه اسباب اضافی، وسایل که در تابستان، و سایل که در زمستان از آن استفاده نمی شد و یا هم به صفت ذخیره مواد سوخت برای زمستان استفاده میشد.

عکس یکی از دروازه های حویلی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه های رهایشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از ارسی های خانه های رهایشی

عکس یکی از خانه های قدیمی (خانه طاوس)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

این حویلی ها دارای دهلیز، راه زینه، اتاق سالون، اتاق خواب و حمام بوده است.

تندور خانه و تشناب یا بیت الخلا آن در یک قسمت کنار حویلی که راه تخلیه به کوچه ها داشت در نظر گرفته می شد.

در ساختمان ها اکثراً آشپز خانه وجود نداشته و در سه فصل سال آشپزی خود را در همان دهلیز انجام میدادند مگر در ایام سرد زمستان آشپزی بالای گرم کننده های خانه مانند چری یا بخاری چوبی بوده است.

اکثراً اتاق های خواب و حمام از اتاق های سالون راه داشته و سالون ها فضای بزرگتر را احتوا می نمایند.

در اتاق ها دو طرف کلکین به هدف روشنایی، داخل شدن نور آفتاب و تهویه (تبادل هوا) می گذاشتند.

کلکین های که به طرف حویلی موقعیت داشت بزرگتر و سبک کلاسیک بود، ولی کلکین های که به طرف کوچه گذاشته می شد بسیار کوچک و ساده بود.

از شکل کلکین های روی کوچه چنین وانمود میشود که این کلکین ها برای ترصد و تبادل هوا در نظر گرفته شده باشد.

کلکین های بزرگ که به سمت حویلی گذاشته می شد بنام ارسی (اورسی) یاد میشود.

عرض این ارسی ها اکثراً ۱۱۰/۱۲۰ سانتی بوده و قسمت باز شونده که صرف به طرف بالا انتقال و قید میگردد، ۹۷ الی ۱۰۰ سانتی میباشد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

هر ارسی دارای سه الی چهار پله بلند شونده و یک زیرانه به ارتفاع ۴۰ سانتی دارد.

این زیرانه ها نشان می دهد که برای هدف تکیه کردن، نگاه کردن بسوی حویلی و عدم افتادن اطفال در نظر گرفته شده باشد.

در بعضی از ساختمان ها بالا تر از زیرانه یعنی بعد از هر ۱۵ سانتی متر یک چوب که مجموعاً سه چوب به طرف بیرون به دو طرف ارسی محکم میکردند، تا از افتادن اطفال جلوگیری به عمل می آمد.

زیرا در صورت بلند کردن هر سه و یا هر چهار پله ارتفاع زیرانه ارسی مصئون نبوده و برای احتیاط همان چوب ها که وظیفه کتاره را داشت، در نظر گرفته شده است.

عرض پله ها ۹۷ سانتی بوده و ارتفاع آن ۴۵ سانتی میباشد، ضخامت پله ها اکثراً ۳ الی ۵ سانتی بوده تا اعضای فامیل توانمندی بالا کردن و دوباره پایین نمودن را داشته باشند.

این پله ها میتوانند به یک سمت در قسمت بالا نظر به ضرورت جمع گردند.

قسمت بالای و پایانی پله ها متفاوت است زیرا در قسمت پایانی آن در وسط دارای برآمده گی به شکل چفتی گول که بنام جوک یاد میگردد، وجود دارد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مگر در قسمت بالایی پله یک فرورفتگی در وسط وجود داشته تا پله دومی بتواند بالای پله اولی به شکل راحت گذاشته و از انتقال هوا و روشنایی جلوگیری نماید.

در اکثر آ خانه ها در قسمت پله بالایی یا آخر شیشه به ملاحظه میرسد، که نشان دهنده انتقال روشنایی به داخل اتاق می باشد.

ارتفاع تمام ارسی ها ۱۹۰ سانتی و با دیکور کمان مانند آن به نظر میرسد.

اما ارتفاع بازوی دو طرف یا فرم ارسی الی شروع کمان ۱۱۷ سانتی است.

دید یا شکل بیرونی و داخلی آن کمی با هم متفاوت میباشد.

در هر طرف ساختمان کمان مانند و یا آرچ با کندنکاری های خیلی مرغوب و زیبا دیده میشود.

زیرانه ارسی ها دارای چوکات ضخیم بوده و دارای دوتخته داخلی و بیرونی با تزینات دیده میشود که دارای کدام منفز هوا نمی باشد.

مگر بالای ارسی به اندازه زیرانه ارسی یعنی ۴۰ سانتی متر تخته منفز دار به مشاهده میرسد که غرض تبادل هوا و روشنای در نظر گرفته شده است.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانۍ)

.....

عکس از ارسی

عکس از قسمت بالایی ارسی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

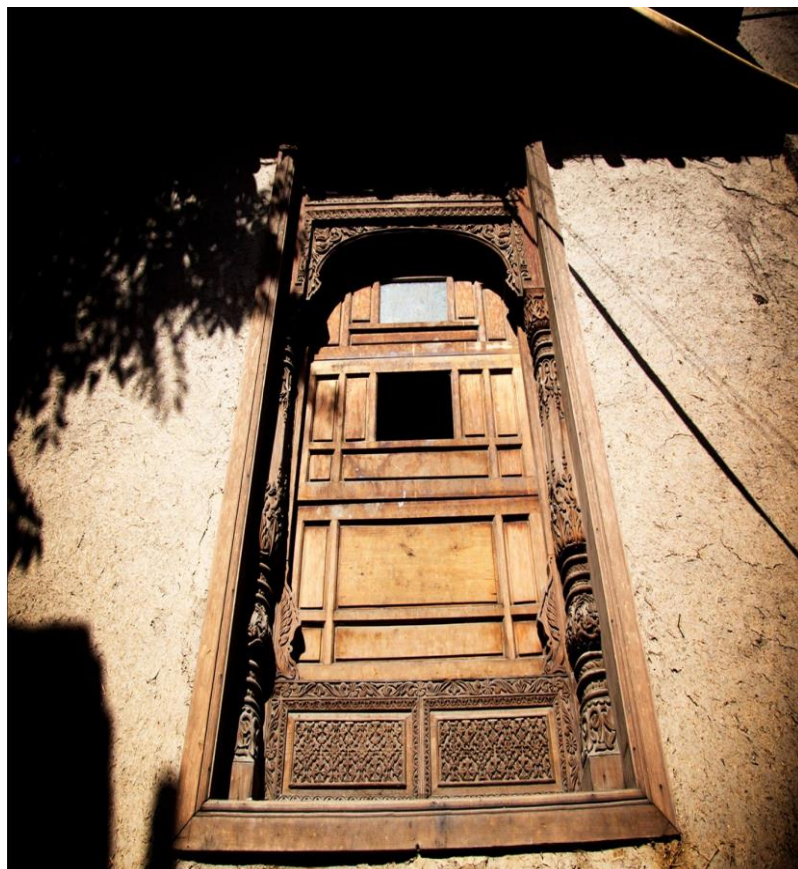
عکس از قسمت پایانی ارسی

عکس از ارسی های خانه طاوس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از ارسی های خانه رهائشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از ارسی های خانه رهایشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

در دو کنار کمان بیرونی ارسی یعنی قسمت بالای زیرانه در یکی از خانه ها که قدامت بیشتر دارد کندنکاری زیبایی به شکل طاوس مشاهده میشود که این خانه بنا بر همان نقش به خانه طاوس مسمی و مشهور است.

عکس قدیمی یکی از ارسی های خانه طاوس

عکس جدید یکی از ارسی های خانه طاوس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

در تهکوی ها نیز ساختمان های چوبی به مشاهده میرسد که دارای تخته های منفردار، کندنکاری و نقش های زیبا می باشد.

این تخته ها بنام جالی کابلی مشهور است که غرض تبادل هوا و روشنایی برای منزل تهکوی در نظر گرفته شده است.

ارتفاع مجموعی این چوب کاری تهکوی از فرش زمین الی پوشش تهکوی ۶۰ سانتی متر می باشد.

ارتفاع تهکوی ها اکثراً ۱۹۰ سانتی یعنی از فرش تا زیر جت میباشد.

عکس یکی از ارسی های تهکوی خانه طاوس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

مواد ساختمانی ارسی ها اکثراً چوب ارچه وطنی با کیفیت بسیار بالا و هم بعضاً از چوب چهار مغز نظر به فرمایش خاص مالک خانه بوده است.

این ارسی ها توسط نجاران و کندنکاران ماهر کشور با تزئینات بسیار جالب و زیبا ساخته شده است.

نکته بسیار مهم که در ساختمان چنین چوب کاری ها، استفاده از میخ ساختمانی هیچ دیده نمی شود.

زینه های حویلی در دهلیز و یا هم چند پت زینه قبل از ورود به دهلیز اما سر پوشیده در نظر گرفته شده است.

عرض مارش زینه معمولاً از ۱۲۰ الی ۱۳۰ سانتی متر بوده و خیز زینه اکثراً ۲۵ الی ۳۷ سانتی می باشد.

زینه ها در جای بسیار کم و محدود در نظر گرفته شده، طرح زینه ها به دور یک پایه استاده چوبی و یا هم چوب گول (دستک) به شکل زینه های تقریباً مدور مانند ساخته شده است.

درین زینه چوک به نظر نمی رسد، یک طرف زینه کم عرض و طرف دیگر آن عریض می باشد.

مواد ساختمانی آن چوب و خشت بوده و در قسمت بالای پیشروی مارش زینه (نوش پت زینه) چوب کار گرفته شده تا استفاده کننده گان بتوانند به خوبی از آن استفاده نموده و باعث لغزش اعضای فامیل در اثنای بالا شدن و پایین شدن نگردد.

این زینه ها برای استفاده کننده گان (اعضای فامیل) عادی بوده ولی برای مهمانان که از مناطق دو تر و متفاوت تر می آیند، مشکل تر است که باید در اثنای پایین شدن و بالا شدن دقت نمایند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از زیننه های ادخال خانه طاوس

عکس از زیننه های بین منزل خانه طاوس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از پشت زیننه های بین منزل خانه طاوس

عکس از زیننه های ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دهلیزها ورودی اکثرآ بدون دروازه بوده و تعداد کمی از خانه ها دیده شده که در آن دروازه دهلیز وجود داشته باشد.

عکس بعد از باز سازی سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس بعد از باز سازی سرای بزرگ

عکس بعد از باز سازی یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس بعد از باز سازی سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس بعد از باز سازی سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس بعد از باز سازی سرای بزرگ

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس بعد از باز سازی یکی حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس بعد از باز سازی یکی حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس داخلی از خانه طاوس

دروازه های دهلیز اکثراً دوپله پی بوده و دروازه های یک پله پی در حویلی ها به ندرت دیده می شود.

این مفکوره خاطر نشان میسازد که اکثراً از یک پله دروازه استفاده نموده و صرف در وقت ضرورت از پله دیگ یعنی هر دوی آن استفاده میشود.

ارتفاع اکثراً دروازه های دهلیز ۲۱۰ سانتی و عرض هر پله آن ۶۰ سانتی می باشد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دروازه های اتاق ها و بلخصوص دروازه مهمانخانه ها کم ارتفاع بوده که هدف اساسی آن قامت خمیدن پیش از داخل شدن به اتاق بزرگ فامیل که در آن عبادت و هم از مهمانان پذیرایی می نمود، ساخته شده است.

عرض این دروازه ها کمتر از ۹۰ و ارتفاع آن کمتر از ۱۵۰ سانتی متر است.

دروازه های که از اتاق سالون به اتاق خواب راه داشت، چوبی دوپله یی و دارای تزئینات زیبا ساخته شده که بالای این دروازه اکثراً پیک یا کرنیز به مشاهده می رسد.

بالای کرنیز یک فارم دیکوراتیف یا تزئینی به شکل متناظر یا سیمیتریک دیده می شود.

ارتفاع اکثراً اتاق ها به شمول اتاق سالون یا مهمانخانه از فرش زمین خانه الی زیر چت یا مسطح ۲۳۰ سانتی متر می باشد.

چیزی جالبی که درین خانه ها دیده می شود عبارت از محکم گیرنده دروازه است که در تکنالوژی امروزی آنرا بنام دور ستاپر

(Door Stopper) یاد مینمایند.

مگر در مراد خانی این آله کوچک در آنزمان وجود داشت که مردم آنرا می توانستند به اندازه دلخواه شان دروازه را توقف دهند.

مگر (Door Stopper) امروزی این توانمندی را ندارد و فقط می توانند دروازه را در حصه معین آن توقف دهد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از محکم گیرنده دروازه (Door stopper)

در اکثر آ خانه ها پیزاره چوبی به مشاهده میرسد که ارتفاع مجموعی آن ۷۰ سانتی و دارای تزئینات خاص سبک اسلامی می باشد.

در قسمت پایین و بالای آن دیکور متفاوت ولی ارتفاع یک اندازه یعنی ۹ سانتی، در بالا و ۹ سانتی در پایین در نظر گرفته شده که این سبک را در معماری جدید به نام بوردر (Boarder) یاد می نمایند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از پیزاره چوبی در سالون خانه طاوس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از طاق در یکی از خانه های مرادخانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

در اتاق های سالون اکثراً الماری چوبی با تزئینات خاص به مشاهده میرسد. موقعیت الماری ها در داخل دیوار و در قسمت مرکزی اتاق قرار دارد.

این الماری ها چوبی دارای بازو های کلاسیک، کندنکاری های زیبا دوپله یی و هر پله آن دارای سه شیشه یکسان بوده که در آن وسایل چای خوری و تزئیناتی گذاشته می شود.

عرض الماری های دیواری اکثراً ۱۰ سانتی و ارتفاع آن از ۱۱۰ الی ۱۴۰ سانتی متر می باشد.

ارتفاع آن از فرش زمین خانه (کرسی) ۷۰ سانتی یعنی بالای پیزاره می باشد.

در قسمت بالایی الماری کرنیز دیده میشود که با تزئینات بسیار زیبا علاقه مندی و ظرافت کار کندنکاران وقت را بر جسته ساخته و توجه را بخود جلب می نماید .

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از الماری چوبی در سالون خانه طاوس

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

در بعضی خانه ها مخصوصاً در دیوار اتاق سالون الماری بسیار جالب بنام الماری های گلی دیده میشود، این الماری ها دارای ۸،۴، ۱۲ و ۱۸ خانه یی که ارتفاع هر خانه آن ۲۲ عرض آن ۲۰ و عمق آن نیز ۲۰ سانتی بوده که در آن ظروف کلالی وطنی، اشیای کندنکاری و یا هم وسیله روشنای شب را می گذاشتند.

عکس از الماری گلی داخل دیوار اتاق سالون خانه های رهاپشی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از الماری گلی داخل دیوار (طاق، تاق، طاق یا طاغچه)

علاوه بر الماری های چوبی و گلی در قسمت بالایی یک برآمده گی گلی دورادور به اندازه ۲۰ سانتی متر دیده شده که بنام رپک یاد میشود که در نزدیک الماری چوبی با دیکور خاص قطع میگردد.

ساختمان آن با کوبیدن میخ چوبی به دیوار در فاصله های ۲۰ سانتی و انداختن چوب های با قطر کوچکتر بالای همان میخ های چوبی و بعداً از گل و یا بعضاً گچ به دوطرف همان ساختمان چوبی یا کارکاس رپک با مهارت خاص کار می گردید. ضخامت نوک برآمده گی اکثرآ ۱۰ سانتی و قسمت اتصال آن با دیوار الی ۲۰ سانتی می باشد. مردم اکثرآ بالای آن ظروف گلی ساخت وطن را غرض دیکور زیبایی داخلی اتاق استفاده می نمودند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از رپک متصل الماری چوبی

عکس از رپک متصل الماری چوبی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

که هر یک آن الی ۲۰ سانتی متر است، این کرنیز (رپک) ها یکی آن گلی و دیگر آن چوبی است، قسمت چوبی آن متصل با پوشش چت یا سقف میباشد و گلی آن در قسمت پایانی کرنیز چوبی موقعیت دارد که هم‌آهنگی زیبایی را بین رپک، تاق ها و در مجموع با دیوار ها ایجاد نموده است.

چت ها قسماً دارای مسطح چوبی ولی اکثراً مسطح های تکه پی زمان قدیم و یا هم بدون مسطح در آن به مشاهده می رسد.

عکس از سقف اتاق بدون مسطح

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از سقف پیک اتاق با مسطح چوبی

عکس از سقف پیک اتاق بدون مسطح

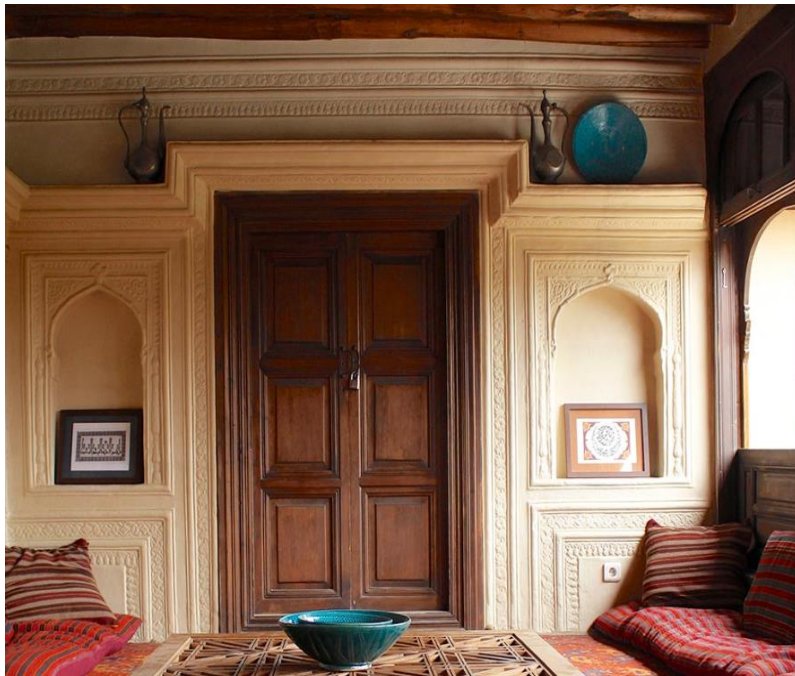

عکس از سقف پیک اتاق بدون مسطح

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس زیبای یکی از اتاق‌های سرای بزرگ

در داخل اتاق‌ها تاق (طاق) های زیبا به شکل فرورفتگی در دیوار با تزئینات کناری و بالایی به مشاهده می‌رسد. ارتفاع بیرونی این تاق (طاق) ها اکثراً ۱۲۵ سانتی و عرض بیرونی یا خارجی آن ۸۵ سانتی متر بوده که ارتفاع داخلی آن در وسط ۷۸ الی ۱۰۰ سانتی متر و عمق ۱۵ سانتی می‌باشد. کمان داخلی آن به ارتفاع ۶۰ سانتی از قسمت داخل تاق یا کمان آغاز میگردد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

در بین این تاق ها اکثراً وسایل زیبای کلالی وطنی، وسایل دیکوراتیوی و وسایل روشنای شب (شیطان چراغ و بعداً الیکین) در آن می گذاشتند، زیرا در آن وقت برق وجود نداشت. ارتفاع این تاق ها از سطح فرش خانه ۷۰ سانتی یا برابر ارتفاع پیزاره چوبی می باشد.

مواد ساختمانی دیوار ها بعد از سنگ کاری، خشت خام در بین بیره ها بوده و بعد از تکمیل شدن ساختمان از سمت بیرونی کاه گل (ترکیب از خاک، کاه گندم و آب) بوده ولی از طرف داخل علاوه بر کاه گل روی آنرا سینگل (ترکیب خاک، گل لخ یا بده گال، ریگ، سمنت و آب) و بعداً آنرا توسط گل سفید که کشنده میکروب ها میباشد، استفاده می نمودند.

که سالانه دو بار قبل از فرا رسیدن عید ها و سال نو آنرا گلمالی یا توسط همان گل سفید رنگمالی می نمودند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

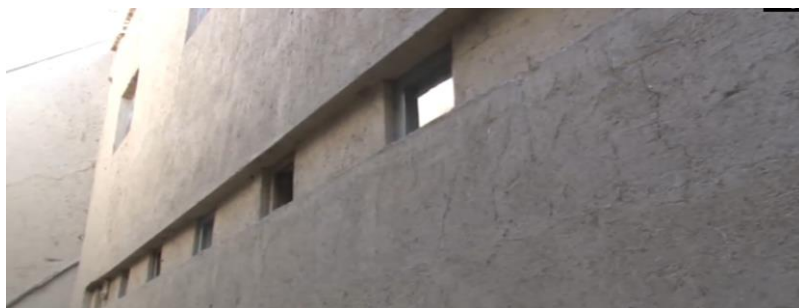
عکس از دیوار خارجی یکی از خانه ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از دروازه ادخال و دیوار خارجی

عکس از دیوار خارجی یکی از خانه ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

فرش منزل تهکوی که اکثرآ تحت تهدید آبخیزی ورطوبت قرارداشت، نخست خاک موجوده را توسط افزار ساده وقت تپک کاری یا کمپکت می نمودند، بعدآ به ارتفاع الی ۲۰ سانتی یک قشر از سنگ های دریایی را روی آن ایجاد نموده و بعدآ آنرا ضخیم کاه گل می نمودند.

پوشش ها بعد از دستک بندی توسط چوب دستک (اکثرآ چوب چنار) به قطر ۴۰ الی ۴۵ سانتی در فاصله های ۳۰ سانتی بالای دیوار های دوطرف خانه قرار می دادند.

بعدآ بالای آن بوریا که در بازار آزاد امروزی معادل آنرا که بنام چجکی یاد میگردد استفاده نموده، بعدآ بالای آن نی هموار نموده، بعدآ به اندازه ۱۰ الی ۱۵ سانتی متر غوره گل، بعدآ ۱۰ سانتی خشکی و در اخیر آنرا کاه گل ضخیم می نمودند.

این کار را در پوشش منزل تهکوی منزل اول انجام می دادند، مگر در پوشش آخری یا بام هم همین کار را نموده و خشکی را توسط راه گشتن تپک یا پرس می نودند و در اخیر آنرا کاه گل ضخیم می نمودند.

کاه گل های بام اکثرآ دولایه بوده و در ترکیب کاه گل نمک غرض سخت نمودن کاه گل استفاده می نمودند، زیرا در ایام برف باری زمستان مجبور بودند تا بالای بام راه رفته و برف آنرا توسط راشپیل های چوبی پاک نمایند.

غرض بیرون شدن بالای بام راه زینه و بام بوتی اعمار مینمودند که این بام بوتی ها دارای دروازه های چوبی بوده و آنرا محکم میکردند تا از یکطرف راه و استفاده اطفال را محدود سازند،

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

زیرا این بام ها بدون کتاره میباشند و از طرف دیگر راه آمد دزد را از سمت بیرون مسدود سازند.

بعد از سپری شدن هر سال مردم مجبور اند تا آنرا گاه گل نمایند و هم غرض جلوگیری از وزن زیاد بالای بام یا پوشش بعد از سپری شدن ۵ الی ۱۰ سال گاه گل های قبلی را تراش و از گل جدید آنرا گاه گل می نمایند.

بهترین زمان برای گاه گل کاری پوشش ها ماه میزان میباشد که درینوقت هوا بسیار ملایم و از زود خشک شدن گاه گل جلوگیری به عمل می آید.

در گاه گل بام ها باید دقت شود تا بام دارای آبرو یا میلان باشد و هم در مخلوط گاه گل از گاه سائز بزرگتر استفاده تا از کفیده گی بزرگ و بیشتر جلوگیری به عمل آید.

بام ها دارای ناوه های چوبی بوده که به شکل نیم دایره از چوب دستک ساخته شده و یا هم از قطعات سه تخته به اندازه های زیر ساخته می شد.

طول ناوه ها اکثراً ۱۰۰ سانتی متر بوده، عرض آن ۱۲ سانتی و ضخامت تخته آن ۱/۸۴ الی ۲ سانتی می باشد.

ارتفاع ناوه ۱۰ سانتی بوده و قسمت آخر آن که به بام اتصال می یابد، بدون لبه می باشد و بالای چوب دستک به شکل ماهرانه محکم گردیده تا از افتادن آن به زمین جلوگیری به عمل آید.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از ناوه بام در خانه طاوس

صحن حویلی ها اکثراً دارای راه رو کنار تعمیر و دیوار های احاطه بوده و عرض آن اکثراً ۱۰۰ سانتی متر می باشد، مواد کار شده روی آن خشت پخته یا بعضاً سنگ فرش کوهی بوده، تا بتوانند آنرا به ساده گی از برف پاک و جاروب نمایند.

در صحن حویلی ها چاه آب قرار داشته و از آن برای استفاده های مختلف چون حمام، آشپزی، نوشیدن و آبیاری برای درختان، گل ها، ترکاری و آبیاشی صحن و راه رو ها استفاده می نمودند.

ساختمان ها یا حویلی ها دارای دروازه های درآمد خیلی جالب بوده و اکثراً دارای دو پله مساوی می باشند.

یک پله آن همیشه استفاده شده (باز) و پله دیگر آنرا در وقت ضرورت استفاده می نمودند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

این دروازه خیلی مستحکم، ضخیم و بدون چیراست بوده یعنی در قسمت بالایی و پایانی آن یک اتصال چوبی استوانه‌یی در پله و سوراخ پایانی و بالایی دایروی در چوکات دروازه که این استوانه به داخل سوراخ آن حرکت می‌نماید ساخته شده است.

دروازه‌ها از تخته‌های ضخیم پهلوی در پهلوی (پهلوی هم) طوری ساخته شده که در ساختمان آن هیچ نوع میخی به کار گرفته نشده است.

این تخته‌ها از طرف داخل توسط چوب ضخیم دیگر توسط گل میخ طوری اتصال گردیده که گل میخ از سمت بیرون (خارج) دروازه که یک عنصر محکم‌گیرنده و تزئینی است قرار و از طرف داخل بعد از عبور تخته بیرونی و چوب داخلی قات و محکم می‌شود.

این چوب محکم‌گیرنده در قسمت بالایی و پایانی پله دروازه‌ها و یا هم در بالا، وسط و پایین پله‌ها قرار دارند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از گل میخ دروازه ادخال یکی از حویلی ها

یکی از دو پله دروازه عمومی دارای ساختمان چوبی پیوسته به کنار به شکل عمودی دارد که بنام بینیچه یاد گردیده که در تمام دروازه بخوبی مشاهده میشود، هدف بینیچه ها محکم گیری پله دومی و از بین بردن درز وسطی که باعث دید درونی حویلی میگردد، نصب میشود.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از چوب افقی محکم گیرنده تخته های ایستاده دروازه ادخال یکی از حویلی ها

عکس زنجیر داخلی دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از بینیچه دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از حلقه (تک تک) دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دروازه های عمومی دارای دو زنجیر محکم کننده داخلی و خارجی میباشد که بعد از محکم کردن در آن قفل های فلزی که شکل استوانه ای داشت استفاده می شد.

این دروازه ها اکثراً به خاطر مصئون بودن به طرف داخل باز می شوند. در قسمت پایانی سمت بیرون هر دروازه زنجیر محکم گیرنده که از یک طرف به چوکات دروازه و از طرف دیگر به پله دروازه محکم گردیده و نمی گذارد تا دروازه به دیوار اصابت نماید، این نوع میتود را در معماری و ساختمان سازی امروزی بنام (Door Stopper) یاد می نماید.

در قسمت سرتاق و وسط دروازه کوچه چشم ما به یک ساختمان چوبی بسیار ساده ده ولی پر مفهوم بر میخورد که وظیفه آن هر بیننده را به فکر مردمان قرون قبل متعجب می سازد.

این ساختمان چوبی به نام تمبه یاد میشود و وظیفه آن محکم گرفتن یا قید ساختن دروازه کوچه از سمت بیرون میباشد.

این ساختمان چوبی (تمبه) دارای طول ۴۰ سانتی، عرض ۶/۶ سانتی و ضخامت ۷ سانتی میباشد که اکثراً یک سمت آن توسط چپراست و یا هم میخ بزرگ به چوب های دستک سرتاق و سمت دیگر آن باز می باشد.

دم یا نوک آن به اندازه طول ۴ سانتی و ضخامت ۳ سانتی تراشیده شده که دروازه را نمی گذارد از طرف بیرون باز شود.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از محکم کردن تمبه دروازه ادخال یکی از حویلی ها

عکس از تمبه دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از تمبه دروازه ادخال یکی از حویلی ها

عکس از تمبه دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از بولبرنگ دروازه ادخال یکی از حویلی ها

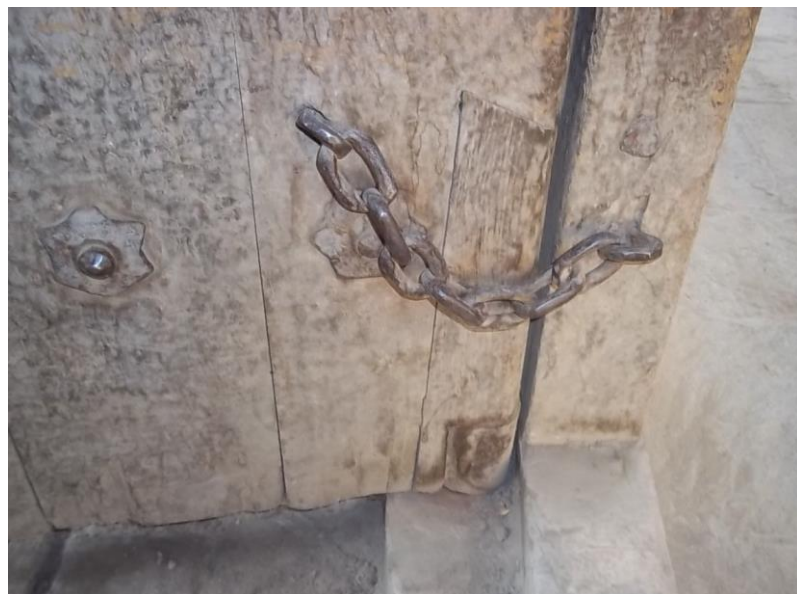
عکس از بولبرنگ دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از بولبرنگ دروازه ادخال یکی از حویلی ها

عکس از بولبرنگ و محکم گیرنده پله (Door stopper) دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

هر گاه یکی از اعضای خانواده بخواهد بیرون برود ضرورت نمی افتد تا دیگران را اذیت نموده و دروازه را از طرف داخل بسته یا هم قفل نمایند، بلکه خود شخص می تواند همان تنبه را بلند و دروازه را باز واز آن خارج شود.

بعداً دروازه را از زنجیر به طرف بیرون کش نموده و دروازه خودش مسدود میگردد که درین صورت خود شخص هم نمی تواند آنرا از سمت بیرون باز نماید.

بنأ مجبور است دروازه را تک تک نموده تا اعضای فامیل آنرا از طرف داخل باز نمایند.

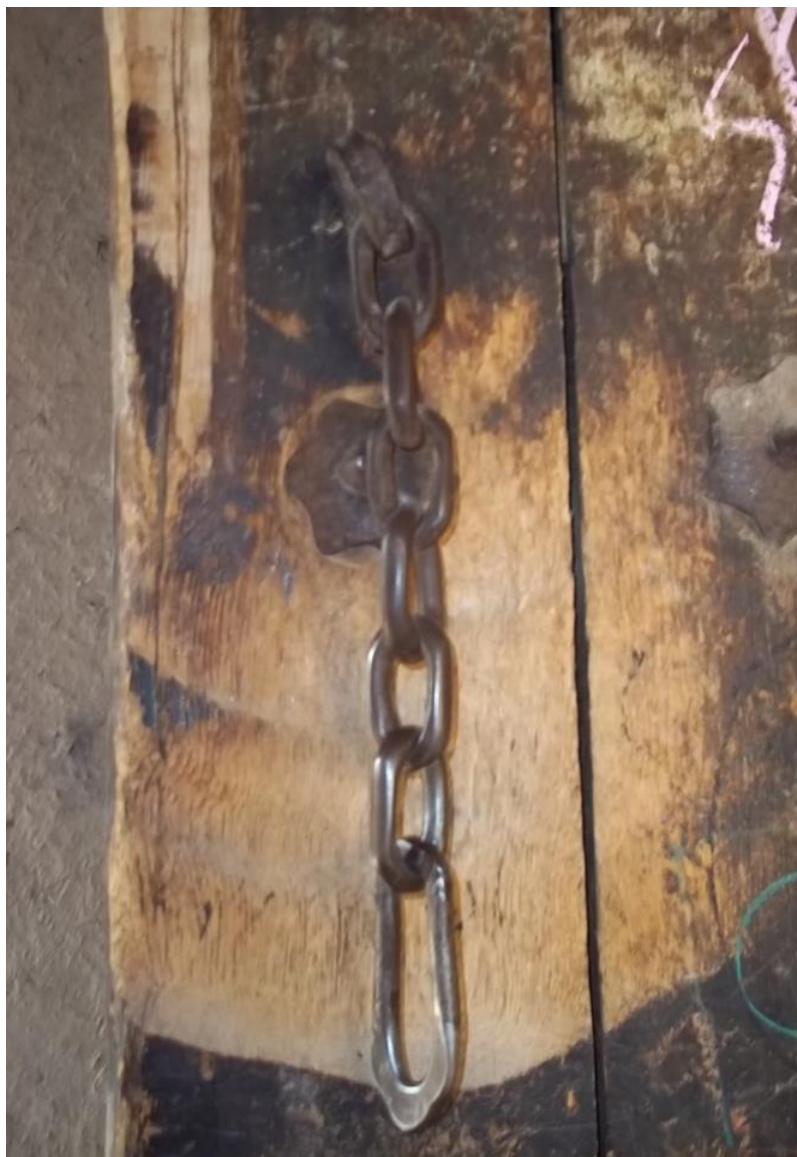
در دروازه ها غرض آگاه ساختن از آمدن اعضای فامیل و مهمانان مجبور اند تا دروازه را توسط زنجیر بیرونی یا حلقه های فلزی بیرونی که در معماری امروزی آنرا بنام (Door bell) یاد می نمایند، تک تک زده تا اعضای فامیل از آمدن آن با خبر، دروازه کوچک را بروی آنان باز و مهمان یا اعضای خانه را به داخل دعوت نمایند.

عکس از تک تک دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از تک تک (زنجیر) دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از زنجیر، تگ تک، بینچه، محکم گیرنده (Door stopper) دروازه ادخال یکی از حویلی ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از دروازه ادخال زیارت

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

اکثرآ دیوار های احاطه دارای سنگ کاری بلند است، تا از نفوذ نم و رطوبت به داخل حویلی جلوگیری نماید.

ارتفاع سنگ کاری ها مختلف بوده از ۸۰ سانتی متر الی ۱۵۳ سانتی متر می باشد، ارتفاع دیوار ها اکثرآ ۳۰۰ سانتی متر می باشد.

سنگ کاری ها اکثرآ بدون مساله سمنت و ریگ می باشد که این نوع سنگ کاری ها را بنام سنگ کاری های خشک یاد می نمایند.

آب برف و باران اکثرآ توسط ناوه های بام به بیرون حویلی رد و نظر به نبود دسترسی به سمت کوچه و یا هم عریض بودن بام سمت نصب ناوه را به داخل حویلی نیز در نظر گرفته که آب آنرا به کوچه رد می نمودند.

آنها کوشش می نمودند تا ارتفاع سطح صحن حویلی را بالاتر از کوچه نمایند، که این امر خود مردمان را در وقت باریدن برف و باران ها به مشکل دچار می نمودند و لباس های آنها را کثیف میساخت، زیرا آب ها به کوچه ها سرایز و گشت و گذار برای خود، اعضای فامیل و دیگر عابریین از کوچه می شدند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از گل و لای در یکی از کوچه ها

ولی بعداً نظربه مرور زمان توانستند تا جوی سر باز را در وسط کوچه کندنکاری نمایند تا از مشکل پیش آمده در موسوم بهار و زمستان جلوگیری نمایند، این راه، راه حل اساسی نبوده زیرا کثافات بیشتری توسط وزش شمال و یا هم بی احتیاطی اطفال و عابرین این جوی هارا مسدود، کثیف نموده که باعث بروز امراض مانند سال دانه و ملاریا میگردد.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از جوی وسط کوچه ها

در طول جنگ ها در افغانستان منطقه مراد خانی نیز مثل سایر نقاط تاریخی صدمه بزرگ را متقبل گردیده و تقریباً با ویرانی روبرو واکثراً ساحات آن کاملاً ویران و مردم محل و عابریین آنرا به کثافات دانی مبدل کرده بودند.

عکس از تبدیل کوچه ها به کثافات دانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس از تبدیل کوچه ها به کثافات دانی

عکس از تبدیل کوچه ها به کثافات دانی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه و نزدیک به باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

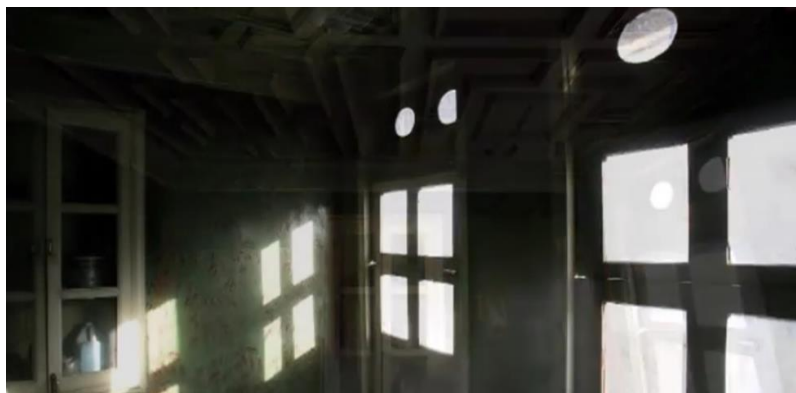
عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروطی

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروطی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

در حال حاضر کار بازسازی و احیای مجدد ساحه ای مراد خانی توسط موسسه فرهنگی به نام فیروز کوه (Turquoise Mountain) که یک موسسه غیر دولتی است آغاز گردیده و هدف این بنیاد فرهنگی حفظ هنر معماری قدیمی و آبدات تاریخی در افغانستان می باشد.

عکس یکی از خانه ها به شکل نیمه مخروبه

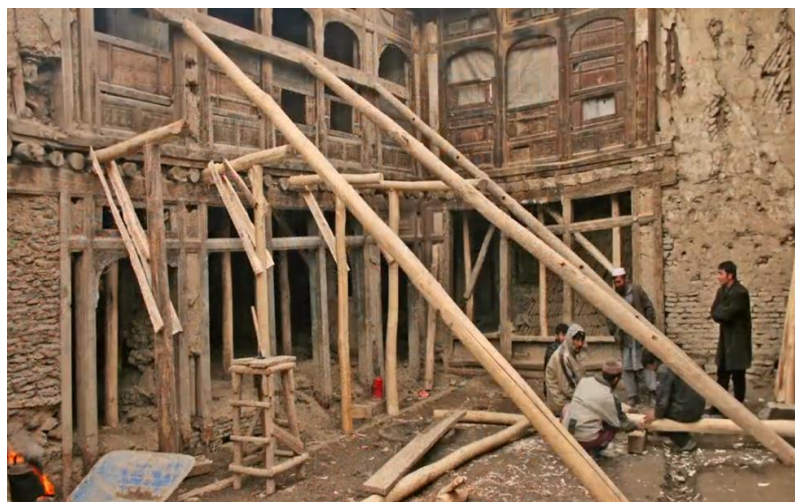

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها در جریان باز سازی

عکس یکی از خانه ها در جریان باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

عکس یکی از خانه ها در جریان باز سازی

عکس یکی از خانه ها در جریان باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از چوبکاری در جریان باز سازی

عکس یکی از چوبکاری در جریان باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی (دفتر فیروز کوه)

عکس یکی از خانه ها بعد از باز سازی (دفتر فیروز کوه)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس یکی از کار های فیروز کوه در خارج از کشور

عکس یکی از کار های فیروز کوه در خارج از کشور

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از کار های فیروز کوه در خارج از کشور

عکس یکی از کار های فیروز کوه در خارج از کشور

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس یکی از کارهای فیروز کوه در خارج از کشور

طبق پلان و وعده موسسه خدماتی فیروز کوه تا ختم سال (۲۰۱۱) میلادی کار بازسازی آن را تکمیل خواهد کرد. مگر بحاطر بهبود و توسعه بعضی از قسمت ها ساخت و ساز آن تا هنوز ادامه دارد.

عکس بازسازی یکی خانه ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

بر اساس تحقیقات بنیاد فیروز کوه نهادی که کار حفظ و نگهداری این منطقه تاریخی را برعهده دارد، معماری مرادخانی ریشه در معماری شهرهای اسلامی دارد، که از کشور هسپانیا شروع تا کشور هند مشاهده می شود. خیابان‌ها و کوچه های آن، دروازه های محکمی دارد که در زیر دیدبان ها و سراچه ها قرار دارند.

عکس یکی از دید بان ها در کوچه ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از دید بان ها در کوچه ها

آنچه که در مرادخانی کابل قابل توجه است، دروازه های کوتاه و کوچه های سرپوشیده است که به گونه نشان دهنده نوع سیستم دفاعی منحصر به فرد این منطقه را نشان می دهد.

در سایر شهرهای اسلامی به طور معمول دروازه ها طوری ساخته شده که دو شتر باردار هم زمان میتواند از آن عبور کند و از نگاه ارتفاع، یک اسب سوار می تواند بدون این که از اسبش پایین شود، وارد شهر شود.

اما دروازه های ساختمان های قدیمی مرادخانی، بسیار کوتاه است، خانه های مرادخانی کلکین های بزرگی رو به حویلی دارد، کلکین هایی که به سمت بیرون باز می شوند، بسیار کوچک هستند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس یکی از دید بان ها در کوچه ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

چرا اسم مراد خانی؟

مطالعات بنیاد فیروز کوه نشان می دهد که مراد خان یکی از سرمحافظان قزلباش تیمورشاه، شاه افغانستان بوده است که در سال ۱۷۷۵ پایتخت این کشور را از قندهار به کابل منتقل کرد. به پاس خدمات این افسر تیمورشاه زمین هایی را در شمال رودخانه کابل به او اهدا کرد. آقای احمدزی نیز می گوید که مراد خان شهردار قندهار بوده و وقتی که تیمور پایتخت را به کابل منتقل می کند، او را نیز با خود به کابل می آورد.

عکس از آقای احمدزی

او می گوید که سربازان قزلباش که جز نیروهای جنگی و هم کاتبان دربار بودند، به کابل منتقل و در منطقه مرادخانی مستقر می شوند و به ساخت خانه های زیبا در این محل مبادرت می ورزند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

به این دلیل ترکیب جمعیتی این محل را در گذشته بیشتر قزلباش ها تشکیل می دادند.

به قول آقای احمدزی قبل از جنگ های داخلی ۹۰ درصد ترکیب جمعیت این محل قزلباش بودند و اکنون جمعیت قزلباش های مرادخانی به ۳۰ درصد کاهش یافته اند.

امین الله یکی از قزلباش های مرادخانی می گوید:

" قوم و خویش ما اکنون از مراد خانی به مناطق مختلف دنیا پراکنده شدند. خانه های خود را در منطقه یا کرایه داده اند و یا تخریب شده اند و به سایر نقاط شهر کوچیدند و یا اینکه افغانستان را ترک کردند."

عکس یکی از دروازه های قدیمی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

یونس طغیان ساکایی، استاد دانشگاه کابل درباره قزلباشان می گوید که این افراد از نزدیکان نادرشاه افشار بودند و بعد از اینکه احمد شاه درانی در ولایت قندهار افغانستان را تاسیس کرد، این افراد نیز جذب ارتش او شدند.

او می گوید:

که بعد از انتقال پایتخت از قندهار به کابل، قزلباشان نیز با سپاه تیمور شاه به کابل آمدند و در ایجاد ساختار اداری و حکومت داری مدرن در آن زمان خدمات شایانی انجام دادند و نقش های مرکزی را در بخش های نظامی و اداری حکومت جدید افغانستان عهده دار شدند.

این افراد به گفته آقای ساکایی کلاه سرخ به سر می کردند و در پیشاپیش سپاه در حرکت بودند و به همین دلیل به قزلباش یا سرخ کلاه معروف بودند.

او گفت که شواهد تاریخی نشان می دهد که آنها ترک و از طبرستان ایران بوده اند.

این نشان دهنده است که مرادخانی فرهنگ مشترک دو کشور است که بدست معماران افغان و ایرانی ساخته شده است.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

احمد علی کهزاد مؤلف کتاب (بالاحصار و پیش آمد های تاریخی) می نویسد:

« سردار مراد خان قلندرزایی پوپلزایی در زمان سلطنت احمد شاه سدوزایی در قندهار می زیست، در سال ۱۱۸۰ ق از طرف احمد شاه سدوزایی به حیث آمر و متصدی تعمیرات شهر احمد شاهی قندهار مقرر گردید.»

زمانی که تیمور شاه پایتخت را به کابل انتقال می دهد مراد خان با حرم خود و تعداد سه صد سوار از قوم کرمان و دیگر اقوام قزلباش به کابل می آیند و در همین منطقه که بعد ها بنام مرادخانی یاد شد مسکون، تعمیرات و کوچه های متعدد را بنا می نهد.

سردار مراد خان در دوران پادشاهی تیمور مسئول ساختمان و آبادانی شهر کابل تعیین گردیده و علاوه از مرادخانی محلات دیگر شهر نیز تحت نظر او آباد می گردید.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

« تیمور شاه دو نفر از معماران ورزیده را که شهر احمد شاهی را در قندهار بنا کرده بودند با خود به کابل آورد که حاجی محمد یاسین و پسرش استاد پاینده محمد بود و تحت سرپرستی سردار مراد خان به آبادانی شهر کابل پرداخت.»

گذر مرادخانی متشکل از کوچه های متعدد است که بنام های معین افراد، کسب و کار ساکنین کوچه، زیارت و غیره نامگذاری شده اند که عبارت اند از کوچه پنج تن (مقابل زیارت پنج تن)، کوچه مدیر سرور (تکیه خانه شبانه داشت)، کوچه طوره، کوچه زیارت (مقابل زیارت ابوالفضل)، کوچه عمله ها، کوچه خلول، کوچه میر ابوطالب، قلعه هزاره های مرادخانی و غیره .

گذر مرادخانی از گمرک قدیم کابل تا گنبد کوتوالی (نغاره خانه- فعلاً وزارت های مالیه و معادن) وسعت داشت و گذرهای خیابان و باغلیمردان را بهم ارتباط داده بود.

در بازار مرادخانی دکان های بقالی، ترکاری، خبازی، لبنیات، حلیم پزی، ماهی و جلبی (در تابستان شریخ و ژاله - خلیفه افضل)، خیاطی (رجب علی خیاط)، بوت دوزی، سلمانی (خلیفه امیر جان)، انتیک فروشی (فقیر)، سامان کهنه صوبه دار پدر حاجی محمد کامران (پهلوی کوچه طوره)، زغال فروشی (...بلوچ) و سایر احتیاجات مردم با شور و هلهله و جمع و جوش مردم با شوخی ها و پرزه گویی های بزرگ سالان، رفت و آمد گادی ها و بعضاً با باجه خانه بلدیه رونق خاص خود را داشت.

تا جایی که به یادم است چهار دکان فیشنی آن زمان (غلام سخی، نوروز، برات و...) در زیر تعمیر سه منزله و قدیمی مرحوم فقیر محمد وزیر (پدر کلانم و وکیل گذر) موجود بود که سگرت های چستر فیل قطعی آهنی، سگرت های جوهردار، سگ چاپ روسی (پیپروس)، میوه های خارج فصل که در آن زمان کمتر در

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

بازار یافت می شد، توپ "هفت پوسته"، کرمچ سفید نازک، انواع کیک، کلچه و غیره در این دکان ها که سامان لکس بشمار می رفت، بفروش می رسید .

نقلیه شاهی (نقلیه اردو) مربوط وزارت دربار در همین گذر بود که بر اساس نوشته مرحوم عثمانی « در آنجا گادی های قتن و لندو یک اسپه و دو اسپه و اسپ های کهر، مشکی، کبود و غیره نگهداری می شد».

متصل به نقلیه سرابی از پدر کلانم بود که در منزل اول دکان های حلبی سازی، ترمیم بایسکل و در منزل بالا اتاق های کرایه برای مسافریین داشت.

در مقابل همین سرای بازار مشهور تیل خاک فروشی که طور عمده با پیپ های سفید (۲۰ لیتره) و چیلک (یا جیلک) های بزرگ تر به رنگ آبی که اطرافش چوب گرفته شده بود و از روسیه (شوروی سابق) وارد می گردید بفروش می رسید، وجود داشت.

حلبی سازها برای این پیپ ها سر، زنجیر و زلفی درست می کردند که اکثر خانواده ها برای نگهداری برنج، روغن و سایر حبوبات از آن استفاده می نمودند.

در عقب تیل خاک فروشی کوچه ای که تا به زیارت امتداد داشت، کوچه میر ابوطالب نامیده می شد .

از چهارراهی مرادخانی به طرف شرق بنام قلعه هزاره های مرادخانی بود که یک طرف خانه های حسن خان مشهور به سوز، خانه پاچای بخارا (پادشاه)، سور جرنیل و یک طرف سرک دیوار نقلیه و در اخیر اطفائیه واقع شده بود، بعد به زمین های زراعتی و تا وزارت حربیه وقت، منار استقلال، سرک قیر ادامه داشت و منازل آنجا را بنام خانه های پشت گمرک یاد می کردند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

دکان مشهور این منطقه دکان شیر بوت دوز بود که به خاطر ترمیم خوب مراجعین زیاد داشت گاهی برای (گژدمک) زدن کری بوت نزدش مراجعه می کردم .

در گذشته های دورتر جویی از دریای کابل پایین تر از پل خشتی جدا شده بوده که از پشت زیارت، بازار مرادخانی و موازی به دیوار نقلیه جریان داشته، زمین های پشت گمرک و وزارت حربیه را آبیاری می نمود.

بیشتر از هفتاد سال به این سو در پشت زیارت و یکی دو جای دیگر آثار آن معلوم می شد و بس.

دواخانه لمر که بعدها در جوار پل خشتی نقل مکان نمود برای بار اول در بالای همین جوی خشک شده مقابل تیل خاک فروشی به مالکیت حاجی سید حبیب الله حاجی خان آقا (بعد ها حبیب لیمتد و سینا لیمتد) افتتاح شد.

کوچه ای که به سمت زیارت می رفت در ابتدا مسجد، کوچه پنج تن (زادگاه بنده هم در همین کوچه بوده)، دکان لبنیات نجو [نجم الدین] و مقابل آن زیارت کوچک "پنج تن" و دو دکان بقالی (غلام علی و برادران) و (غلام علی کلال) قرار داشت. کمی پیش تر از دکان قصابی (پهلوان حسن قصاب) و زرگری، کوچه عمله ها، نانوایی حاجی اسماعیل (مؤذن مسجد زیارت)، دکان بقالی نبی جان، دکان شمع فروشی سلطان و دو سه دکان دیگر (عکس)، دروازه زیارت بنام حضرت عباس و مقابل آن کوچه زیارت (منزل شاه قل مالک هوتل شاه قل در اخیر همین کوچه بود) و در جوار آن دروازه حمام مشهور مرادخانی قرار داشت.

در دیوار حمام چند طاقک ساخته شده بود که تعویذ نویسان و رمل اندازان مردم بیچاره را می چاپیدند، کمی پیش تر دکان های

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

شش کبابی منجمله شش کبابی پدر پهلوان ابراهیم پهلوان مشهور کشور و در مقابل آن داش و کله پزی قرار داشت.

کوچه به یک میدانی که بنام میدانی مرادخانی یاد می شد، باز و در وسط این میدان یک لودسپیکر آویزان بود که نشرات رادیو مستقیم پخش می گردید. کوچه کشمش فروشی که به خیابان (نادر پشتون امروز) می رسید از همین میدانی آغاز می گردید.

متصل به میدانی سرای صفدر، دکان های چپلی دوزی، سطل (دولچه) رابری، زرگری و غیره الی پل خشتی بنام لب دریای مرادخانی یاد می شد.

زیارت مرادخانی را که بنام "زیارت ابوالفضل" نیز یاد می کنند، یکی از مراکز پر جمع و جوش و رفت و آمد زن، مرد، پیر و جوان از همه نقاط کابل بود.

این زیارت در روزهای چهارشنبه زنانه بود و در صحن حویلی دیگ های حلوا می پختند که دیگ یا گرایبی و بیلچه های آن را از دکان مقابل زیارت (نبی جان) به کرایه می گرفتند و حلوای آن را برای مردمی که آنجا آمده بودند، تقسیم می کردند.

پدر کلان من حاجی محمد یعقوب یک تن از بزرگان مرادخانی پس از وفات در حویلی زیارت به خاک سپرده شد و علاوه بر مدفن مادر کلانم (بویوجان مریم) و کاکایم محمد حسن واصل نیز در آنجا می باشد .

در سال های ۳۰ خورشیدی که به سن چهار- پنج ساله بودم اولین بار مرا نزد مرحوم میر عباس آغاز که "رئیس" زیارت بود بردند و با پسرش قندی شاه یکجا درس الف دوزبر ان - الف دوزبر ان ... را برای ما شروع کردند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

روزهای چهارشنبه که منع ورود مردها بود، من و قندی شاه به نوبت بالای تخت در جایگاه میر عباس آغاز می نشستیم و علاوه از جمع کردن پول های انداخته شده بالای پوست آهوی تخت و خاموش ساختن شمع در داخل زیارت به خاطر جلوگیری از حریق کار دیگر نداشتیم و بدم نمی آمد که یگانتا (یگان نفر) به فکر اینکه من هم "سید" هستم دستم را می بوسیدند و در ضمن به اشتراک و مشاوره هم یگان ۲۰ پولی راهم ته جیب می کردیم، برای خریدن پله ، سنجد، کشمش و نخود یا دو دانه کلچه برنجی (زیاد ترش دل و جگر می خواست).

رو بروی زیارت، حمام محل بود که از صبح ملا آذان تا هفت - هشت صبح مردانه و بعداً "حمام زنانه" می شد. به یاد دارم سکینه کیسه مال را، در روزهای که شاگرد "زیارت" شده بودم و مرا در آنجا آن هم در جایگاه "آغا صاحب" دید، همان جمله ای که به بسیاری ها گفته اند برای من هم در یکی از روزهایی که حمام رفتم گفت و از آن روز به بعد حمام مردانه رفتم.

در گوشه ای دیگر مرادخانی کوچه طوره زادگاه دکتور نجیب الله رئیس جمهور پیشین افغانستان واقع شده بود. در جوار کوچه طوره صوبه دار پدر حاجی محمد کامران هنرمند دوست داشتنی کشور دکان سامان آلات دست دوم داشت و خود حاجی جوان بساط نمایش فلم های سامت را، راه انداخته بود. در جوار کوچه طوره در گذشته ها یهودی های افغان زندگی می کردند و بعد از تخریب آنجا، آن ها در شهر نو و مقابل زینب ننداری منزل گرفتند .

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

پس از تخریب گنبد کوتوالی، محل آن قبل از آنکه وزارت مالیه و معادن ساخته شود، ایستگاه سرویس های شهری بود که در آن زمان لین های دارالامان، پغمان، کارته ۴، شهر نو که یکی دو لین موترهای سرویس آبی رنک و علامات A,E دولتی تفکیک می شد و باقی سرویس های شخصی بود و همان صدا کردن کلینرها.

در این محوطه هم یک زیارت فکر می کنم بنام زین العابدین موجود بود که فعلاً در زیر زمینی وزارت معادن قرار دارد. تا بعد هفت سال پیش انستیتوت فیروزکوه ساختمان های ویران شده مرادخانی را دوباره با چوب و گل بازسازی کرد. امروز پرورش یافته گان این بنیاد فرهنگی نفیس ترین تولیدات هنری کلاسیک افغانستان را خلق نموده و به بازار عرضه می کنند.

صدای قلم نی سکوت یکی از اتاق های قدیمی ترین ساختمان ها را در قلب کابل می شکند. در این جا دختران و پسران جوان با بسیار دقت، زیباترین تابلوهای خطاطی و میناتوری را نه با کمپیوتر بلکه با قلم نی و رنگ، خلق می کنند.

در عصر کمپیوتر که خطاطی و میناتوری بازارش را از دست داده است و خریداری ندارد این جوانان می کوشند این هنر را دوباره زنده کنند و آن را برای مردم معرفی نمایند. صغرا دختری که در انستیتوت فیروز کوه خطاطی و میناتوری می آموزد می گوید:

«هنر بسیار پیش پا افتاده شده، ما می خواهیم تلاش کنیم و خدمتی کنیم برای هنر، تا برای هنر ارزش قایل شویم، جامعه بی که هنر ندارد یک جامعه مرده است.»

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

به طور کلی، دو سبک معماری در خانه های مرادخانی به کار رفته است:

معماری کابلی و معماری غربی (انگلیسی)، اما عبدالوحید خلیلی با بیان این که معماری بیشتر خانه های این ساحه به سبک کابلی است، گفت:

«نمای ساختمان ها هویت معماری کابلی را دارد، یکی از مشخصات هنر معماری کابلی این است که اتاق ها را در دیوار حویلی می سازند، یعنی اتاق ها مشرف به داخلی حویلی بوده، ارسی های بیرونی ندارد. این کار به خاطر مسایل نظامی و جنگی بوده است، چون آن زمان احتمال آن بود که آتش انداخته شود و حملات صورت بگیرد.»

پل یک پیسه گی در ساحه مرادخانی روبه روی زیارت ابوالفضل روی رود خانه کابل ساخته شده است.

این پل یکی از پل های قدیمی شهر کابل است و وجه تسمیه آن این است که در گذشته هرگاه شخصی از پل عبور می کرد، «یک پیسه» حق العبور پرداخت می کرده است.

پل یک پیسه گی در گذشته از تخته چوب و سیم (کیبل) ساخته شده بود، حالا این پل شکل اولیه خود را ندارد و از کانکریت بازسازی شده است.

روزانه صد ها نفر از پل یک پیسه گی عبور و مرور می کنند و از چند سال به این سو روی این پل دست فروشان کالا های زمستانی و تابستانی می فروشند.

خانه های قدیمی منطقه مرادخانی شهر کهنه کابل با کمک مالی کانادا، بریتانیا، هندوستان و بویژه آمریکا بگونه کلی بازسازی می شود.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

تصاویری از جریان کار در مراد خانی:

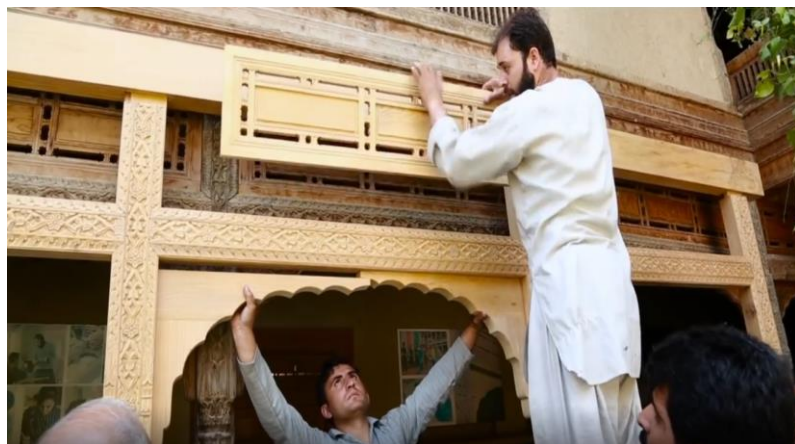
عکس از بازسازی ارسی

عکس از بازسازی دیوار

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از باز سازی ارسی

عکس از باز سازی سیستم ارسی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

عکس از بازسازی ارسی

عکس از بازسازی ارسی

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس از خشت ریزی برای ساختمان ها

عکس از گل کاری برای ساختمان ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانگی)

.....

عکس از تهیه سینگل کاری برای ساختمان ها

عکس از باز سازی تهداب ها و دیوار ها

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

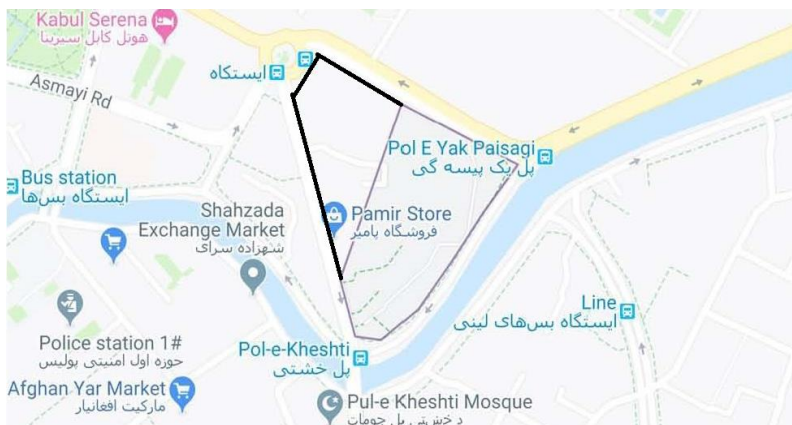
.....

سخن پایانی:

طوری که مدت بیشتر از ۲۴۸ سال از ساختمان های مراد خانی می گذرد و در اثر بی توجهی زمامداران حکومت های قبلی و منافع شخصی شان بدون در نظر داشت احترام به سبک معماری افغانستان، قسمت های بیشتر آنرا تعدیل و خصوصاً قسمتی از جزیره مثلثی آنرا برای دوایر دولتی و شخصی تبدیل نموده و در آن ساختمان های کانکریتی اعمار گردیده است.

این ساختمان ها دید مراد خانی را از سمت شمال و غرب به کلی از بین برده است. همچنان اعمار ساختمان مسجد سه منزله در نیش شمالشرق ساحه دید شرقی آن را از سمت پل محمود خان خیلی متأثر ساخته است.

برای جلوگیری همچو بی نظمی ها باید معماران وطن دوست دست به دست هم داده و مرادخانی را از گسترش کانکریت نجات و ساختمان های موجوده را به شمول ساختمان های سینما، شخصی و دولتی دور بیندازند.

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

.....

لیست کتاب های چاپ شده

۱. معماری افغانستان
۲. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش شفاخانه ها)
۳. راهنمود طلایی
(برای اساتید انستیتوت های تکنیکی و ساختمانی افغانستان)
۴. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد اول
۵. رسم تکنیک (گامی به سوی دنیای انجینری) جلد دوم
۶. اطلاعات، اصول و قواعد طراحی در معماری (بخش اداری)
۷. معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

معماری اصیل شهر کابل (مرادخانی)

فست کتاب های تحت کار

۱. معماری شهر کابل (بی بی مهرو)
۲. افغانستان در قرن تکنالوژی
۳. شیطان چراغ
۴. خاطره ها

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**